

Smiečko

ČÍSLO 6

ROČNÍK II (XXIV)

FEBRUÁR 1970

CENA 3 KČS

Kliment Ondrejka

ROZPRÁVOČKA — ako rybu zjedla mačka a ako boli páni nakoniec pochovaní / Bol jeden mních, mal veľa kníh, a nič nevedel z nich. Ale niečo predsa vedel, darmo pri knihách nesedel. Vyčítal on rozprávočky pre detičky: jednu kratšiu ako druhú, druhú dlhšiu ako prvú. Tretiu smutnú-

ILUSTROVALA MÁRIA ZELIBSKÁ

neveselú i veselú štvrtú celú. I tú, i tú i takú — rozprávok je sťa maku!

Stíšte hlasy, tajte dych — počujte si jednu z nich:

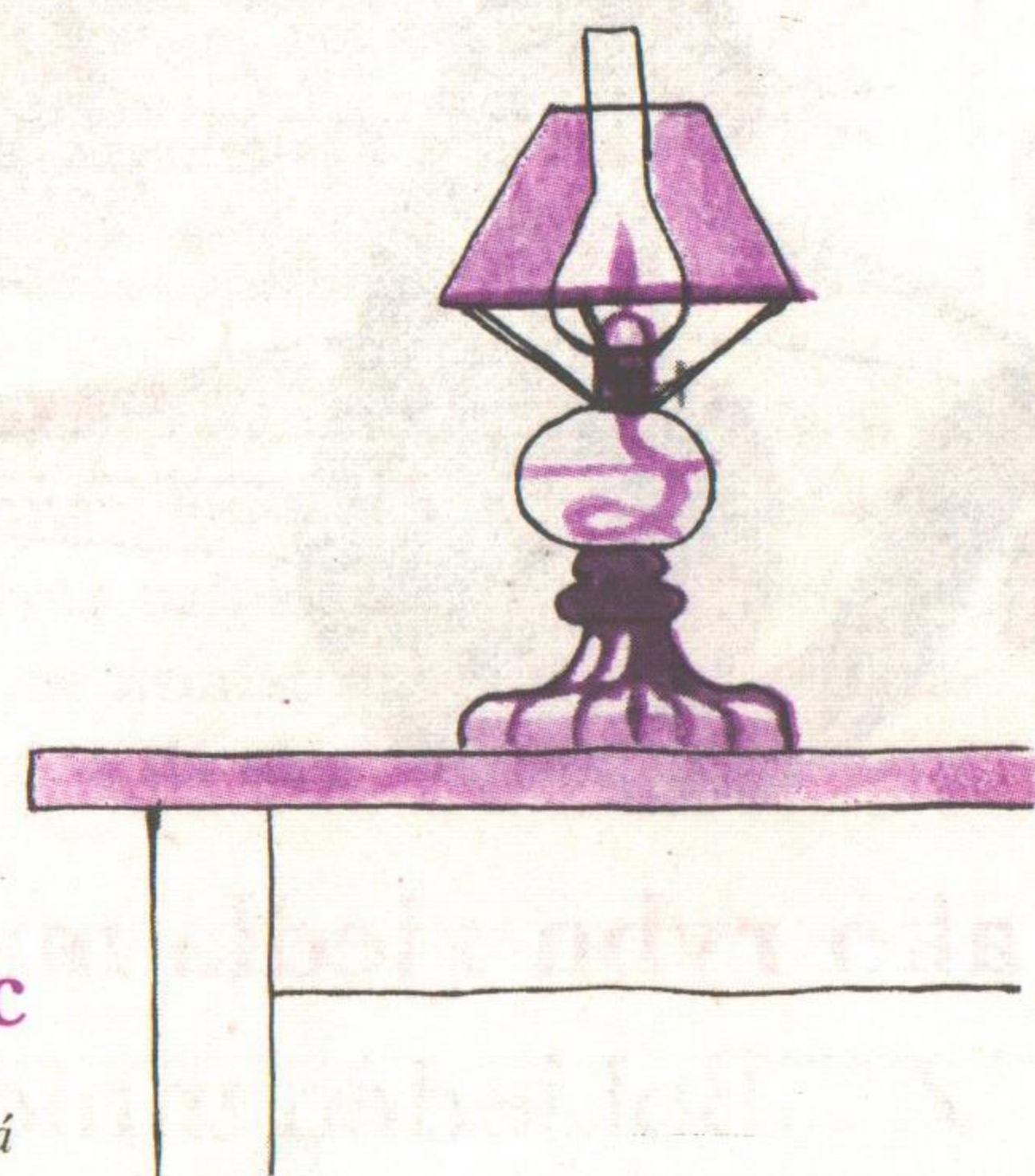
Bola jedna slovenská krajina — už sa tá rozprávka začína. V tej krajine, pri vrch Salatíne, všade dookola bola jedna veľiká, veľiká, veličizná hora. A v tej hore, pri hybkom javore, prepekná poľana-lúka, na ktorej bača sedí, mlieko cedí, do trombitky húka:

Bol jeden domček,
v domčeku stolček,
na stolčeku mištička
a v mištičke rybička!
„Kde je tá rybička?“
„Mačka ju zjedla.“

„Kde je tá mačka?“
„Do hory utiekla.“
„Kde je tá hora?“
„Na prach zhorela.“
„Kde je ten prach?“
„Voda ho vzala.“

„Kde je tá voda?“
„Voly ju vypili.“
„Kde sú tie voly?“
„Páni ich zjedli.“
„Kde sú tí páni?“
„Na cimiteri pochovaní!“

Prestal bača sladkú žinčicu variť, prestal trúbiť, trombitáriť. A rozprávke nakoniec zacengotal na zvonec.

Môj otec

Mária Jančová

Keď som bola maličká, vydržala som aj s bratom celé hodiny stáť a dívať sa, ako z veľkých smrekových klád stavajú dom. Dívala

som sa, ako otec okresáva tešlicou brvná, ako ich tesári vkladajú do seba, a čudovala som sa, keď z klád narástol krásny dom s vyrezávaným štítom a šindľovou strechou.

Ak bola vonku víchrica, bála som sa, že nám odnesie dom, a nemohla som sa dočkať, kedy príde otec z roboty. Vtedy už pracoval pri železnici: staval a opravoval drevené mosty. Cítila som sa bezpečná len vtedy, keď sedel za stolom a čítal pri petrolejke knižky, čo si požičal od kamarátov. Čo prečítal, vždy nám aj porozprával. Najväčšmi sa mi páčila Hviezdoslavova Agar. Veľmi mi bolo ľúto malého Izmaelka, keď už od smädu takmer umieral na púšti, a veľmi som bola rada, že jeho mať Agar našla konečne vodu.

FEBRUÁR

Február je zámočník.

*Je celý od oleja,
je zahalený dymom komínov,
do kroku mu húkajú
továrenské sirény,
z modrých vreciek mu trčí maticový
kľúč,
je ešte toľko dverí,
ktoré treba pootvárať.
Február
je posledný mesiac
pred jarou.*

Ján Marián

Potom otec odišiel na vojnu a u nás odrazu všetko osmutnelo. Bolo to s nami bezmála tak ako s malým Izmaelkom, lenže kým jeho trápil smäd, nás trápil hlad.

Ale jedného dňa sa otec z vojny vrátil. Rakúsko-Uhorsko sa rozpadlo a vytvorila sa Československá republika. Začali sme chodiť do slovenskej školy. Otec, aby mohol i naďalej robiť pri železnici, musel spraviť skúšku zo železničných návěstí a zo slovenskej gramatiky. Najväčšie trápenie mal s vybranými slovami, lebo tie sa v maďarskej škole neučili. A tak si vzal moju písanku a učili sme sa spolu.

Aká som len bola šťastná, keď otec tú skúšku zložil! A aká som bola naň hrdá, keď sme šli vlakom do školy a rušňovodič spomalil, a by

otec mohol zoskočiť na mostok, ktorý bolo treba opraviť!

Mňa dal otec študovať za učiteľku, aby som raz mohla učiť malých žiakov vybrané slová, keď sme ich už tak dobre vedeli.

A potom znova nastala vojna. Ešte strašnejšia ako tá prvá, no môj otec sa už jej konca ne-dožil.

Ja však naňho nezabúdam.

Spomeniem si naňho vždy, keď prechádzam cez železničný most ponad rieku. Kedysi ho staval môj otec, ale Hitlerovi vojaci ho pri ústupe vyhodili do povetria. A spomínam si aj na to, ako sa otcovi neťažilo večierkom brať do upracovaných rúk moju detskú písanku a učiť sa z nej vybrané slová.

ZAZVONILO. ŽIACI DRUHEJ triedy gymnázia si hlučne sadali do lavíc. Bola jar. Okná dokorán. Zrazu na oblok vyskočila mačka.

„Máme nového žiaka!“ zakričal ktosi so smiechom.

Vstúpil učiteľ. Chlapec, čo sedel pri obloku, schytil mačku, vopchal do lavice a prichlopil vrchnák.

„Teda začneme,“ povedal učiteľ,

Mária Priležajevová

PRÍUČKA

stal si za stôl a napravil si na nose cviker.

„Mňau,“ zamňaukala mačka.

„Čo je to?“ prísne stiahol obrvy učiteľ.

V triede bolo počut kašeľ a šra-

mot, komusi spadli na zem knihy. Gymnazisti sa všemožne snažili prehlásiť mňaukanie v lavici.

A mačka ešte väčšmi: „Mňau, mňau!“

Chlapec, ktorý ju skryl, sa zľakol, že ho učiteľ potresce, a pustil ju. Mačka, akoby sa nechumelilo, zamierila rovno k stolu. Žiaci stfpli. Učiteľ očervenel, cviker mu spadol z nosa a ostal visieť na šnúrke.

„Neslýchané! Kto ju priniesol?“

„Nik. Sama skočila cez oblok.“

„Kto ju schoval? Nech sa ihneď prizná . . . !Kto ju skryl?“ zvyšoval učiteľ hlas. „Prezradte vinníka!“

Nikto ani nemukol a nik sa neodvážil pozrieť k obloku, kde sedel chlapec polomŕtvy od strachu.

„Buriči!“ kričal učiteľ. „Oznámim to riaditeľovi!“

Až do konca hodiny bolo v triede hrobové ticho. Po zvonení, keď učiteľ odišiel, stal si Volodža pred triedu:

„Chlapci, nevyzradiť!“

„Máš pravdu, Uljanov! Nevyzradíme! Za nič na svete!“

Z poslednej lavice vstal dlhý, chudý, uzavretý žiak. Nenápadne sa vytratil. Kam ide? začudoval sa Volodža. Ale nebolo kedy uvažovať. Posudzovali situáciu. Nik okrem Volodžu nezbadal, že Dlháň odišiel.

„Chlapci,“ riekol Volodža, „všetci za jedného!“

„Všetci za jedného!“ pridala sa oduševnene celá trieda.

Dlháň sa vrátil a ticho si sadol na miesto.

Na konci prestávky sa zjavil riaditeľ v zelenej rovnošate, s vypnutou hrudou.

„Na miesta!“

★ Leninský rok ★

Z poviedky Leninov život

Žiaci boli ihneď v laviciach. Stáli a čakali.

Riaditeľ si hrozivo premeral triedu a zastal pohľadom na chlapcovi, ktorý skryl mačku.

„Von z triedy! Trojka z chovania! A karcer!“

Ohúrený chlapec šiel do školského väzenia. Riaditeľ opustil triedu. Všetci boli ohromení. Ako sa to mohol dozvedieť? Ktosi žaloval! Ale kto?

„Medzi nami je donášač!“ vyhlásil Volodža.

Máme donášača! pochopili všetci. Boli rozhorčení.

Volodža pozrel na Dlháňa. Horeli mu uši a oči mu bojzливо behali.

Pre triedu nastali zlé časy. O každom prečine i najmenšom lapajstve sa riaditeľ hneď dozvedel. Každý deň bol niekto buď v karceri, alebo zostal bez obeda. Chlapci sa začali navzájom podozrievať. Báli sa i kamarátiť. Jednostaj im vŕtalo v hlave: Kto môže byť ten donášač?

Raz cez prestávku Volodža zarezal, ako z riaditeľovej pracovne vybehol Dlháň a rýchlo vklzol do zástupu spolužiakov. To je on! pochopil Uljanov.

„To on donáša!“ bez váhania povedal priateľom.

Viacerí už aj sami na to prišli.

„Zmlátim ho!“ so zaťatými päťami sa zastrájal Dima Andrejev, Volodžov priateľ. „Chlapci, počkajte si naň a naučíme ho móresu!“

„Radšej mu dáme inú príučku,“ navrhol Volodža. „Vyhlásime mu bojkot!“

„Čo je to bojkot?“

Neviem si Lenina predstaviť bez krásneho sna o budúcom šťastí všetkých ľudí. Čím väčší človek, tým smelšie sny.

MAXIM GORKIJ

„Nerozprávať sa s ním, neodpovedať mu na otázky, nevnímať si ho, akoby ho nebolo.“

Vtom vošiel Dlháň. Oči mu, ako vždy, smutne pobehovali sem a ta. Zbadal, že všetci stíchlí.

„Čo máme teraz?“ opýtal sa ticho.

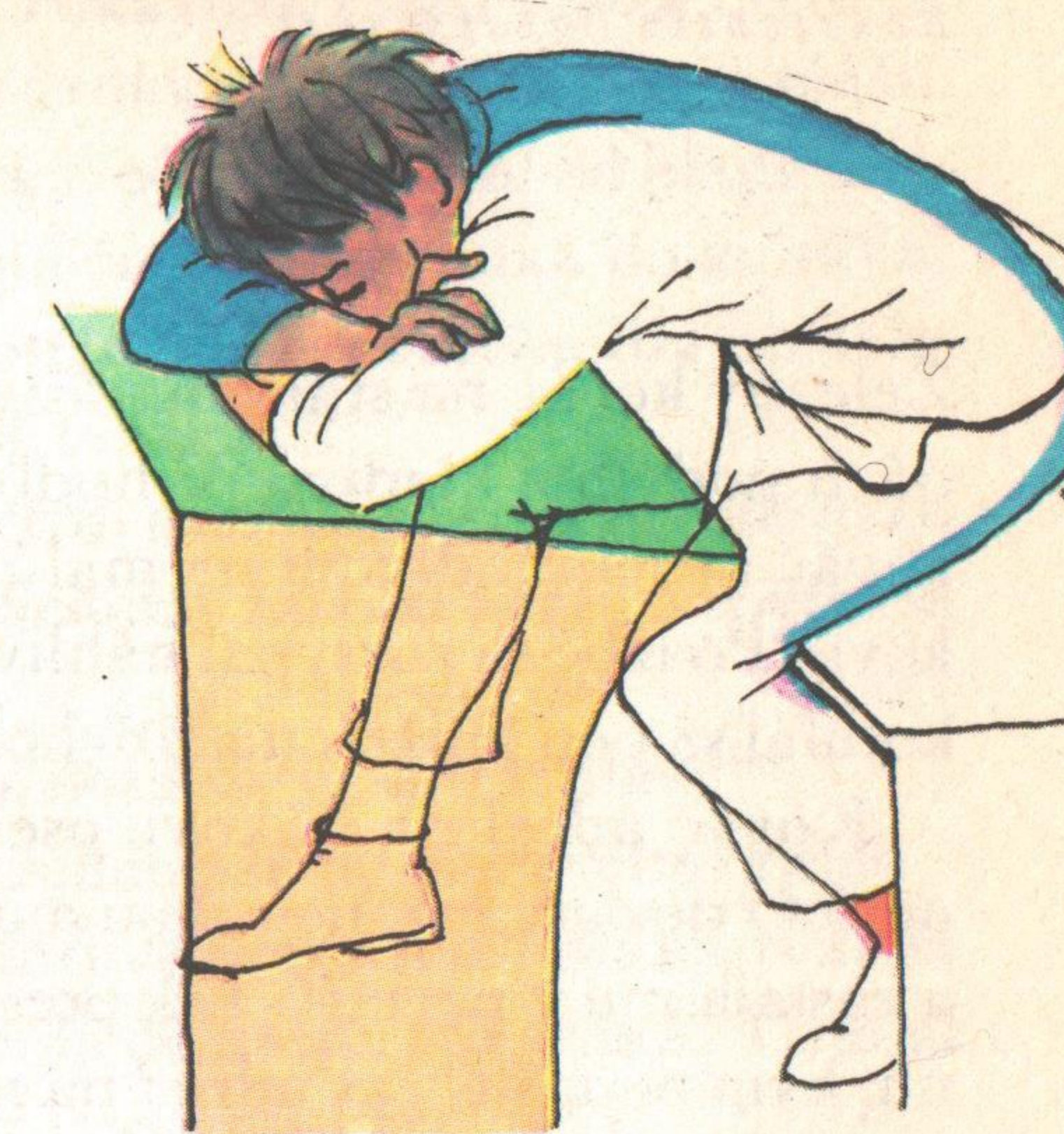
Nikto mu neodpovedal.

Jeden chlapec priskočil k tabuli a napísal veľkými písmenami: S donášačom sa nezhováráme! A zotrel to handrou.

Dlháň vtiahol hlavu medzi pleciami a sadol si do lavice.

Volodža ním pohľdal. Keď ho náhodou stretol, odvrátil sa. A ostatní tak isto. Dlháň ostal sám, celkom sám. Nik s ním neprehovoril. Nevníмали si ho, akoby ho nebolo.

Dni utekali. Prešiel týždeň, druhý, tretí. Donášanie prestalo. Žia-

kov druhej triedy už nezatvárali do karceru.

„Prestal žalovať, dali sme mu príučku,“ hovorili si žiaci. Ale ešte stále si Dlháňa nevníмали.

Raz po vyučovaní vbehol Volodža do prázdnej triedy, lebo si zabudol učebnicu. Dlháň sedel v poslednej lavici a plakal. Volodžovi stislo srdce, podišiel k nemu.

„Lutuješ? Nespravíš to viac?“

Dlháň zdvihol uplakanú tvár. Rozpráva sa so mnou! Nechcel veriť vlastným ušiam.

„Nikdy, už nikdy!“ zajachтал. „To od strachu. Bál som sa, že ma riaditeľ vyhodí z gymnázia, lebo sa zle učím. Už nikdy viac nebudem žalovať. Nemôžem žiť takto, bez priateľov!“

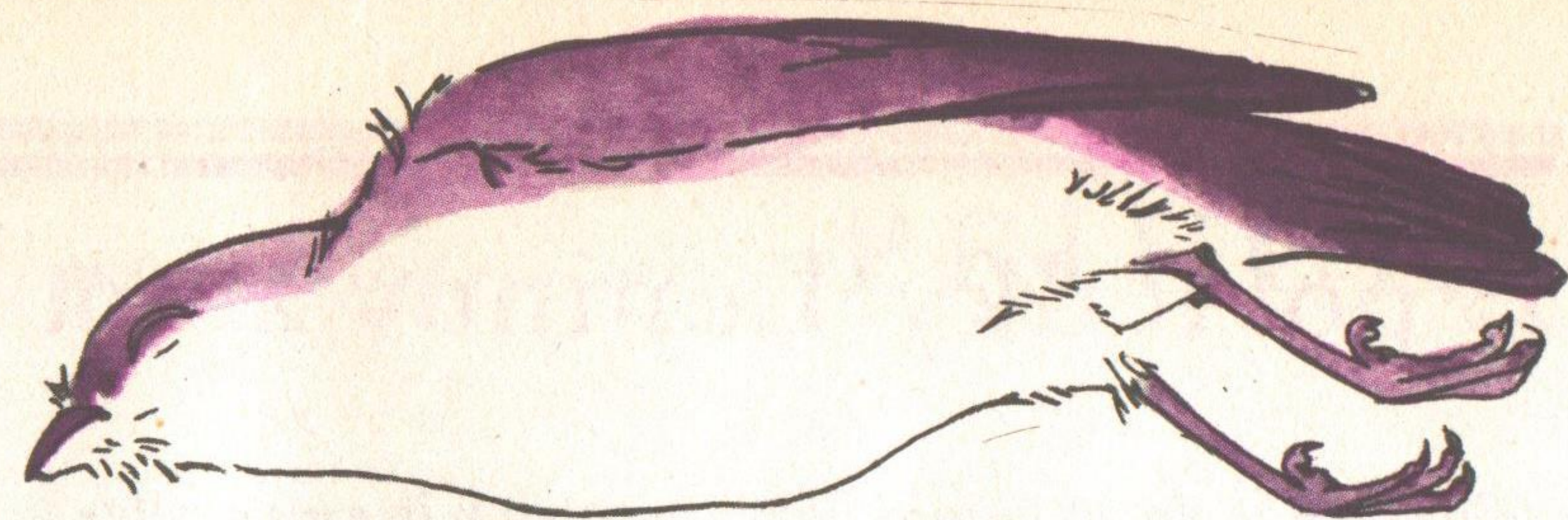
„Sám buď priateľom, aj ty budeš mať priateľov,“ odpovedal Volodža. „No dobre, verím ti. Presvedčím chlapcov, že ti už možno veriť.“

A bojkotovanie Dlháňa sa skončilo. Nikto mu nepripomínal, čo bolo. Dostal príučku na celý život. Dostali ju všetci žiaci druhej triedy.

Preložila Nada Šoltýsová

Strapatý vrabec

Konstantin Paustovskij

Železný kováč na starých nástenných hodinách podvihol kladivo. V hodinách štuklo a kováč udrel kladivom na malú medenú nákovu. Po izbe sa rozsypal náhlivý cengot, zakotúľal sa pod knižnicu a utíchol.

Kováč udrel na nákovu osemkrát, chcel udrieť i deviaty raz, no rukou mu zrazu myklo a zastala mu v povetrí. Tak prestál celú hodinu, kým neprišiel čas udrieť na nákovu deväť úderov.

Maša stála pri obloku a neobzerala sa. Keby sa obzrela, pestúnka Petrovna by sa celkom iste zobudila a náhlila by ju do postele. Petrovna driemala na kanape, a mama, ako vždy, odišla do divadla. Tancovala v balete, no Mašu nikdy nebrávala so sebou.

Posledné dni mala mama veľa starostí. Chystala sa na vystúpenie, v ktorom mala po prvý raz tancovať Popolušku, a sľúbila, že na premiéru vezme Petrovnu i Mašu. Dva dni pred premiérou vybrala mama z drevenej škatuľky kvietok z tenuškého skla. Ten kvietok jej daroval Mašin otecko, ktorý je od nich ďaleko, v krajine s čudným pomenovaním Kamčatka, a nevráti sa pred jarou.

„Vidíš,“ prihovorila sa mama kvietku, „predsa si sa dočkal.“

„Čoho sa dočkal?“ spýtala sa Maša.

„Ty si ešte malá, ešte všetkému nerozumieš,“ odpovedala mama. „Tento kvietok mi daroval otecko a povedal: Keď budeš po prvý raz tancovať Popolušku, nezabudni si ho pripnúť na šaty po bále v kráľovskom paláci. Tak budem vedieť, že si si v tej chvíli na mňa spomenula.“

„A veruže rozumiem,“ povedala Maša nahnevano.

„Čomu rozumieš?“

„Všetkému!“ riekla Maša a očervenela: hnevalo ju, keď jej neverili.

Mama položila sklený kvietok na svoj stôl a prikázala Maši, aby sa ho ani len maličkým nedotkla, pretože je veľmi krehký.

V ten večer ležal sklený kvietok na stole za Mašínym chrbtom a krásne sa ligotal. Všade bolo ticho, zdalo sa, že všetko spí: celý dom, i záhrada za oblokmi, i kamenný lev, čo sedel dolu pri bráne a bol čoraz belší od snehu. Nespala iba Maša, voda v radiátoroch a zima. Maša pozerala von oblokom, radiátory húdli teplú piesenku a zima ustavične sypala z neba tichý sneh. Sniežik poletoval okolo pouličných lúčok a ukladal sa na zem. Čudné, ako môže z takého čierneho neba padať taký biely sneh. A ešte čudnejšie, ako sa mohli prostred zimy rozvíť na maminom stole veľké červené kvety v košíku. No najčudnejšia bola predsa len sivá vrana. Sedela na halúčke za oblokom a bez mihnutia oka pozerala na Mašu. Čakala, kedy Petrovna otvorí na obloku vetráček a odvedie Mašu do kúpeľne.

Len čo Petrovna s Mašou odišli z izby, vrana zakaždým priletela na vetrák, prepchala sa dnu, schytila prvé, čo jej padlo do oka, a odletela. V náhlivosti si zabudla utrieť labky o koberec a nechávala na stole mokré stopy. Keď sa Petrovna vrátila do izby, splasla rukami:

„Zbojníčka! Zasa čosi odvliekla!“

Maša tiež splasla rukami a spolu s Petrov-

nou začali hľadať, čo dnes vrana uchmatla. Najčastejšie kradla cukor, zákusky a salámu.

Vrana bývala v letnej zmrzlinárskej búde, ktorá bola cez zimu zadbenná. Bol to skúpy a neznášanlivý tvor. Do štrbín medzi doskami pozatískala zobákom svoje poklady, aby ich nenašli vrabce.

Zavše sa jej snívalo, že sa vrabce vkradli do búde a vydľubávajú zo štrbín kúsky zamrzutej salámy, kožu z jablka alebo strieborný staniol z cukríkov. Vtedy vrana srdito krákala zo sna a milicionár na rohu susednej ulice sa obzeral a počúval. Veľa ráz počul z búde to nočné krákanie a čudoval sa. Niekoľko ráz i podišiel k búde, zaclonil si oči pred svetlom pouličnej lampy a hľadel dnu. Ale v búde bolo tma, len na dlážke sa beľal rozbitý šuplík.

Raz vrana pristihla v búde malého strapatého vrabca, ktorý sa volal Paško.

Vrabcom nastali zlé časy. Po ovse nikde ani stopy, pretože v meste neboli už takmer nijaké kone. Za dávnych čias, na ktoré si zavše spomína Paškov dedo, sa vrabčie plemeno celé dni obšmietalo okolo stanovišť fiakov, kde bol narozsypaný ovos z konských torieb.

Teraz sú už v meste samé autá a tie sa nekrmia ovsom, ale pijú akúsi jedovatú vodu štiplavého zápachu. Vrabcov ubudlo. Niektoré odleteli do dedín, bližšie ku koňom, a iné do prímorských miest, kde sa nakladá zrno na lode.

Vrana prichytila Paška vo chvíli, keď ešte nestihol nič vytiahnuť zo štrbín. Kľuvla ho do hlavy. Paško spadol a prevrátil oči: urobil sa mŕtvym.

Vrana ho vyhodila z búde a zakrákala — grobianila celému vrabčiemu zlodejskému plemenu.

Milicionár sa poobzeral a podišiel k búde. Paško ležal na snehu: umieral od bolesti v hlave a iba nečujne otváral zobák.

„Chudáčik bez domova!“ povedal milicionár, stiahol si rukavicu, vložil Paška do nej a vopchal spolu s rukavicou do vrecka na plášti.

Paško žmurkal očami a plakal od hladu a zimy. Keby bola čo len omrvinka do zobáka! Lenže milicionár mal vo vrečku iba otrusky z akéhosi nanič tabaku.

Ráno šli Petrovna s Mašou na prechádzku do parku. Milicionár zavolať Mašu a spýtal sa jej:

„Dievčatko, nezišiel by sa ti vrabec?“

Maša odpovedala, že by sa jej veľmi zišiel.

A milicionárova vetrom ošľahaná tvár sa zrazu poskladala do drobných vrások. Usmial sa a vytiahol rukavicu s Paškom:

„Tak ber! I s rukavicou. Inak by ubzikol. A rukavicu mi potom vráť.“

Maša priniesla Paška domov, kefkou mu prihladila rozčuchrené perie a pustila ho po izbe.

Paško tam zostal celý deň a noc. Večer videl, ako stará vrana vletela vetráčkmi do izby a ukradla zo stola hlavu údenej ryby. Paško sa schoval za košík s červenými kvetmi a ticho tam sedel.

Od tých čias prilietal Paško každý deň, zobkal kôrky a hŕtal, ako by sa Maši odvdáčil. Raz jej priniesol zamrznutú chlpatú húsenicu — našiel ju na strome v parku. Lenže Maša húsenicu nechcela a Petrovna ju s krikom vyhodila von oblokom.

Potom Paško, na zlosť starej vrane, začal v búde šikovne vyťahovať nakradnuté veci a prinášal ich naspäť Maši. To priniesol zoschnutý ovocný cukrík, to na kameň zatvrdnutý kúsok pečiva, to červený papierik z bonbóna.

Lenže vrana nekradla iba u Maše, ale aj v druhých domoch, a Paško sa zavše pomýlil a dovliekol cudzie veci: hrebeň, hraciu kartu i zlatý konček z „večnej“ ceruzky. Priletel s tým do izby, hodil to na dlážku, urobil v po-

vetří niekoľko slučiek a prudko zmizol za oblokom.

V ten večer sa Petrovna akosi dlho nezobúdza.

Maša by veľmi chcela vidieť, ako sa vrana pretíska cez vetráček. Ešte nikdy to nevidela. Vyliezla teda na stoličku, otvorila vetráček a schovala sa za skriňu. Spočiatku padali dnu len ťažké snehové chumáče a topili sa na dlážke, no potom zrazu čosi zaškripelo. Vrana vliezla do izby, skočila na mamin stôl, pozrela sa do zrkadla, a keď v ňom zočila takú istú zlostnú vrana, načeperila sa, zakrákala, schytila sklený kvietok a vyletela.

Maša vykrikla. Petrovna sa zobudila, zaochkala a začala nadávať. A keď sa mama vrá-

tila z divadla, dlho plakala a spolu s ňou plakala aj Maša. Petrovna povedala, aby sa už toľko netrápili, že sa sklený kvietok azda ešte nájde, ak len tej hlupani vrane nevypadol do snehu.

Ráno priletel Paško. Keď počul príhodu o sklenom kvietku, načuchril sa a tuho sa zamyslel.

Potom mama odišla na skúšku do divadla a on sa pobral za ňou. Preletoval z vývesných štítov na stĺpy pouličných lúčok a z nich na stromy, až priletel k divadlu. Tam si chvíľu poselel na hlave železného koňa, očistil si zobák, zotrel slzičku, začvirikal a schoval sa.

Večer mama obliekla Mašu sviatočnú bielu zásterku, Petrovna si prehodila cez plec

hnedý atlasový šál a spolu šli do divadla. V tom istom čase Paško pozháňal všetky vrabce z okolia a vo veľkom krdli leteli k vraninej búdke, kde bol ukrytý sklený kvietok.

Vrabce si, pravdaže, hneď netrúfali. Najprv sa usadili na susedné strechy a dráždili vrana. Mysleli si, že sa napajedí a vyletí z búdky. A potom by sa mohla začať bitka na ulici, kde nie je tak tesno ako v búdke.

Lenže vrana bola múdra, poznala vrabčie figle a z búdky nevyliezla.

Napokon sa vrabce osmelili a začali jeden po druhom preskakovať do búdky. A tam hneď tresk-plesk, huk a trepot, taký huriavk, že o chvíľu bolo navôkol plno zvedavcov.

Pribehol milicionár. Nazrel dnu a cúvol:

vrabčie perie lietalo po celej búdke a v tom oblaku peria sa nedalo nič rozoznať.

„To už hej!“ povedal milicionár. „Toto je ruvačka, ako sa patrí.“ A začal odtŕhať dosky zo zadených dverí, aby mohol zasiahnuť.

Práve vtedy sa všetky struny husiel i violončiel v divadelnom orchestri tíško zachveli. Vysoký človek kývol bielou rukou a v narastajúcom hrmení hudby sa pohol ťažký zamatový záves, zľahka sa zhrnul nabok a Maša videla prekrásnu veľkú izbu, zaliatu žltým slnkom, i zlú macochu, i vyfintenu nevlastnú sestrušpatu, i svoju mamu — chudučku a utešenú, v starých popolavých šatách.

„Popoluška!“ ticho vykrikla Maša a už sa nemohla od javiska odtrhnúť.

A tam, v žiare belasého, ružového a zlatého svetla zjavil sa kráľovský palác. A mama, ako z neho utekala, stratila na schodoch zlatú črievičku.

Po celý čas, a to bolo veľmi pekné, sa hudba radovala i žialila spolu s mamou, akoby všetky husle, hoboje, flauty a trombóny boli živé dobré bytosti. Spolu s vysokým dirigentom sa usilovali mame pomôcť. Dirigent bol taký zaujatý, že sa ani raz neobzrel do hľadiska. A to bolo škoda, pretože v hľadisku bolo mnoho detí s tvármi rozžiarenými od vzrušenia. Ešte aj starí uvádzači, ktorí sa nikdy na predstavenie nedívajú a stoja na chodbe s hľbkami programov, ešte aj tí vošli potichu do hľadiska.

Predstavenie sa končilo, hudba hlasno a veselo spievala o šťastí, ľudia sa radostne usmievali a iba to nemohli pochopiť, prečo má šťastná Popoluška v očiach slzy.

V tej chvíli vníkol do hľadiska malý strapatý vrabec. Chvíľku skackal a blúdil po javiskových schodoch a bolo vidieť, že prišiel rovno z ukrutnej bitky. Oslepený stovkami lúčov zakrúžil nad javiskom a všetci videli, že sa mu v zobáku čosi prenáramne ligoce, akoby to bola krištáľová halúzka.

Hľadiskom prebehol šum a potom všetko zatíchlo. Dirigent zdvihol ruku a zastavil orchester. Ľudia v zadných radoch začali vstávať, aby videli, čo sa deje na javisku. Vrabec

podletel k Popoluške. Popoluška vystrela ruky a on jej v letku spustil do dlaní malý krištáľový kvietok. Popoluška si ho trasúcimi sa prstami pripla na šaty. Dirigent zamával paličkou, orchester zaburácal a svetlá sa zatriasli od potlesku. Vrabec vzlietol pod kupolu hľadiska, sadol si na luster a začal si čistiť rozstrapatené perie.

Popoluška sa s úsmevom ukláňala, a keby Maša nebola celkom isto vedela, že táto Popoluška je jej mama, ťažko by tomu uverila.

A potom doma, keď zahasili svetlo a do izby sa vkradla hlboká noc, Maša sa v polodrie-motách opýtala mamy:

„Keď si si pripínala kvietok, spomenula si si na otecka?“

„Áno,“ odpovedala mama po chvíli.

„A prečo plačeš?“

„Od radosti.“

„To nie je pravda!“ zamrmlala Maša. „Od radosti sa ľudia smejú.“

„Od malej radosti sa smejú,“ odpovedala mama, „a od veľkej plačú. A teraz už spi!“

Maša zaspala. Mama podišla k obloku. Na halúzke za oblokom spal Paško. Všade naokolo bolo ticho a hustý sneh, čo padal z neba, robil všetko ešte tichším. A mama si pomyslela, že tak ako sneh sypú sa na ľudí pekné sny a rozprávky.

Preložila Maša Halamová

Hokejový zápas o princeznú

Mojmír Plevka

Stalo sa to dávno-nedávno, keď ľudia chodili cez zimu v plavkách a v lete v kožuchoch a deti jazdili do školy na žirafách. V tých dobách vládol v jednej krajine kráľ Lexikón III. Poddaní ho mali veľmi radi, lebo len čo nastúpil na trón, vyhlásil:

„Občania! Ja kráľ Lexikón III. nemám ani peniaze, ani čas na vojny. Radšej sa pozerám na hokej a krasokorčuľovanie. Preto zakazujem od tejto chvíle všetky vojny. Bojovať sa bude len na klziskách o zlaté, strieborné a bronzové medaily. Taká je moja kráľovská vôľa!“

Poddaní zakričali hurá a kráľ začal kraľovať.

Všetko by bolo v najväčšom poriadku, len keby kráľovská dcéra, princezná Kukuruku, nebola taká uľňukaná. Najplačlivejšia princezná zo všetkých rozprávok! Keď sa rozfňukala, rozliehalo sa po celom kráľovstve:

„Fňuk-fňuk-fňuk, fňuky fňúúúúúúúúk!“

Vtedy poddaní nemohli pokojne obedovať ani večerať a celú noc mali daždivé sny.

Jedného dňa dostala princezná Kukuruku občiansky preukaz, predstúpila pred otca a vraví mu:

„Otec môj kráľovský! Daj rozhlásiť po krajine, že si vezmem za muža len toho, kto v kráľovskom hokejovom zápase nastriela najviac gólov. Chcem sa stať manželkou kráľa strelcov!“

Kráľ Lexikón III. pokrútil hlavou:

„Akýže vydaj, veď si ty ešte mladá!“

No princezná začala tak strašne fňukať, plakať a nariekať, že sa od toho aj obloha zamračila a pršalo na dúšok celých tridsať dní.

Čo mal kráľ robiť? Vyhlásil, že v predposledný deň roku sa bude hrať hokejový zápas o princeznú.

Poddaní sa vydiesli, lebo vedeli, kto je v krajine najlepším hokejovým strelcom: Ramon Faul. Gólov nastriela ako nik, ale je to ten najsurovší a najzákernejší chlap na svete. A ten by sa mal stať kráľom?

Rozmýšľali poddaní, čo robiť, až tu ktosi doniesol zvesť, že na konci kráľovstva býva skvelý hokejový strelec, volá sa Mág-

Martinove rozhovory

ELEONÓRA GAŠPAROVÁ

MARTIN (zamračený hompála taškou).

MAMA: Čo ti je, Martin?

MARTIN: Ale, pani učiteľka povedala, že vyrušujem. A ja som nevyrušoval, to len Juro Kunka.

MAMA: A pani učiteľka videla teba, a Jura nie?

MARTIN: Videla mňa, lebo som sa zohol pod lavicu.

MAMA: A to prečo?

MARTIN: Pre Jura, lebo sa cez prestávku stivil, že zje na hodine jablko. A potom ho nechcel zjesť celé.

MAMA: Chcel ti z neho dať, či ako?

MARTIN: Pravdaže, nasilu mi dal polovičku. A ja som sa musel zohnúť pod lavicu, aby som si mohol odhryznúť.

MAMA: A ďalej?

MARTIN: Chcel som si odhryznúť, ale vtedy sa Juro v lavici mykol a mne to jablko spadlo.

MAMA: A pani učiteľka to zbadala a spýtala sa, či je to jablko.

MARTIN: Ako vieš?

MAMA: Ľahko sa dá domyslieť.

MARTIN: Ale ďalej už určite nevieš! Juro povedal, že to jablko je moje, a ja som povedal, že je Jurovo. Juro klamal, a pani učiteľka mu verila. A povedala mi, že jej je veľmi ľúto, keď klamem. A napísala mi to do Zrkadielka a rodičia to majú podpísať.

MAMA: Veľmi nerada podpisujem také veci. Tiež mi je to ľúto. Aj oteckovi bude ľúto.

MARTIN: Otecko mi uverí, že som neklamal.

MAMA: Vieš, Martin, keď si si od Jura to jablko vzal a chcel si si z neho aj odhryznúť, bolo už tvoje.

MARTIN: A veru nebolo! Otecko mi uverí, že nebolo. A od Jura si už nič viac nevezmem, lebo ma len na zlé navádza!

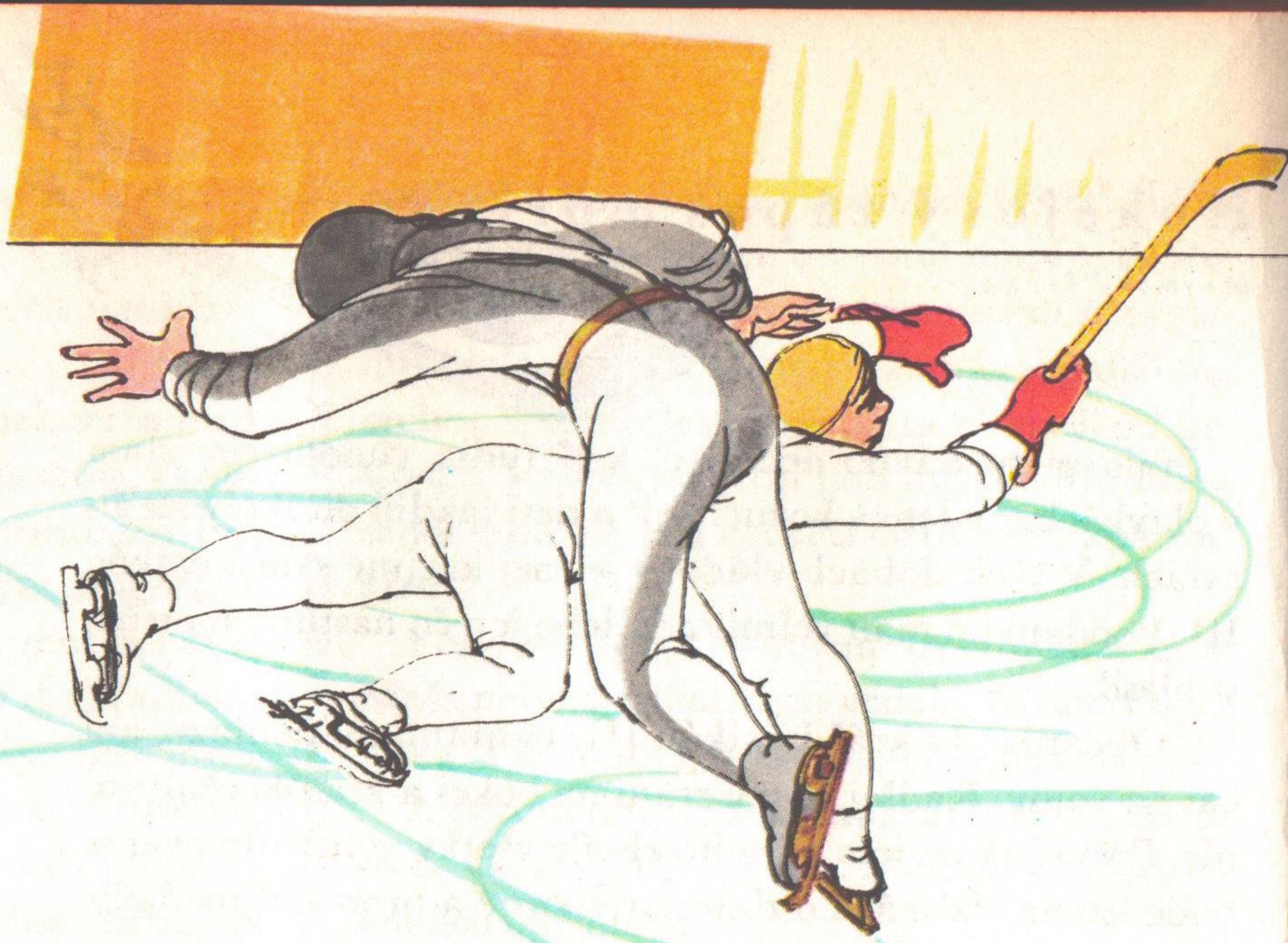
ČO RECITOVALI VAŠI STARÍ RODIČIA

Malý drotár

Svetozár Hurban Vajanský

*Keď išiel tatko do sveta,
pri tomto klakol buku,
na hlavu moju položil
tú svoju ťažkú ruku;
i pomodlil sa Otčenáš
so slzou v starom oku.
Šiel — viacej sa mi nevrátil ...
i matičku som utratil,
v tom samom smutnom roku.*

*Nuž s Bohom, rodná dedina!
Už ranný vietor dýše;
jak ladno kynie kostol náš
z lípovej svojej skrýše.*

nus. Hráva síce na chudobnom klzisku, i hokejku má postaršiu, ošúchanú, ale je taký rýchly a presný, že by akiste predstihol aj samého Ramona Faula. Vybrali sa teda poddaní k Mágнусovi a prosili ho, aby sa tiež prihlásil medzi uchádzačov o ruku princeznej Kukuruku.

„Nepotrebujem ja nijakú princeznu ruku,“ povedal Mágнус a ďalej škrabal zemiaky, lebo okrem strieľania gólov vedel aj iné užitočné veci.

„Ó, Mágнус, veď nie pre princeznú, ale kvôli nám choď hrať! Lebo ak vyhrá Ramon Faul, sme stratení. Bude to koniec nášho pokojného života.“

„Tak teda dobre!“ povedal Mágнус, lebo mu prišlo ľúto prosiacich poddaných. A v predposledný deň roku naozaj prišiel do kráľovského mesta aj so svojou ošúchanou hokejkou.

Zaduneli bubny, zatrúbili trúby, na kráľovský ľad nastúpili rytieri v bielom proti rytierom v čiernom brnení. Ramon Faul, kapitán čiernych, akoby sa už videl na kráľovskom tróne. Hokejku mal zo slonovej kosti, vykladanú diamantmi, a korčule z rýdzeho zlata. Hneď v prvej sekunde zápasu sa vyrútil ako čierny blesk, zlovestne gúľal očami, v okamihu bol pred brankárom bielych a bum! Jedna nula.

Poddaní márne vyzerali Mágнusa.

„Beda-beda, Mágнус je mladý, naľakal sa rabiáta Faula.“

Útok za útokom sa valil na bránku bielych. Už prehrávali osem nula a všetky góly strelil Ramon Faul.

Na začiatku poslednej tretiny zjavil sa zrazu medzi bielymi rytiermi Mágнус. Sudca vhodil strieborný puk medzi Ramona a Mágнusa. A čo to! Kým sa Ramon spamätal, Mágнус mu puk vypichol! Ako víchor prefičal s ním pred brankára čiernych a ... osem jedna! O minútu nato osem dva.

Celé kráľovstvo zatajilo dych. Tri minúty pred koncom zápasu to už bolo osem šesť. Ramon Faul zúrilo. Rozhodol sa, že skočí na Mágнusa a rozpučí ho. Ale Mágнус bol šikovnejší. Hodil sa na ľad, Ramon Faul preletel ponad neho a báááac, hlavou rovno na platinový mantinel. Kým ho mastičkári vzkriesili, dal Mágнус ešte tri góly a sudca odpískal koniec zápasu.

Bolože to radosti! Kráľ prvý objal Mágнusa. Poddaní kričali:

„Hurá, nech žije náš nový kráľ!“

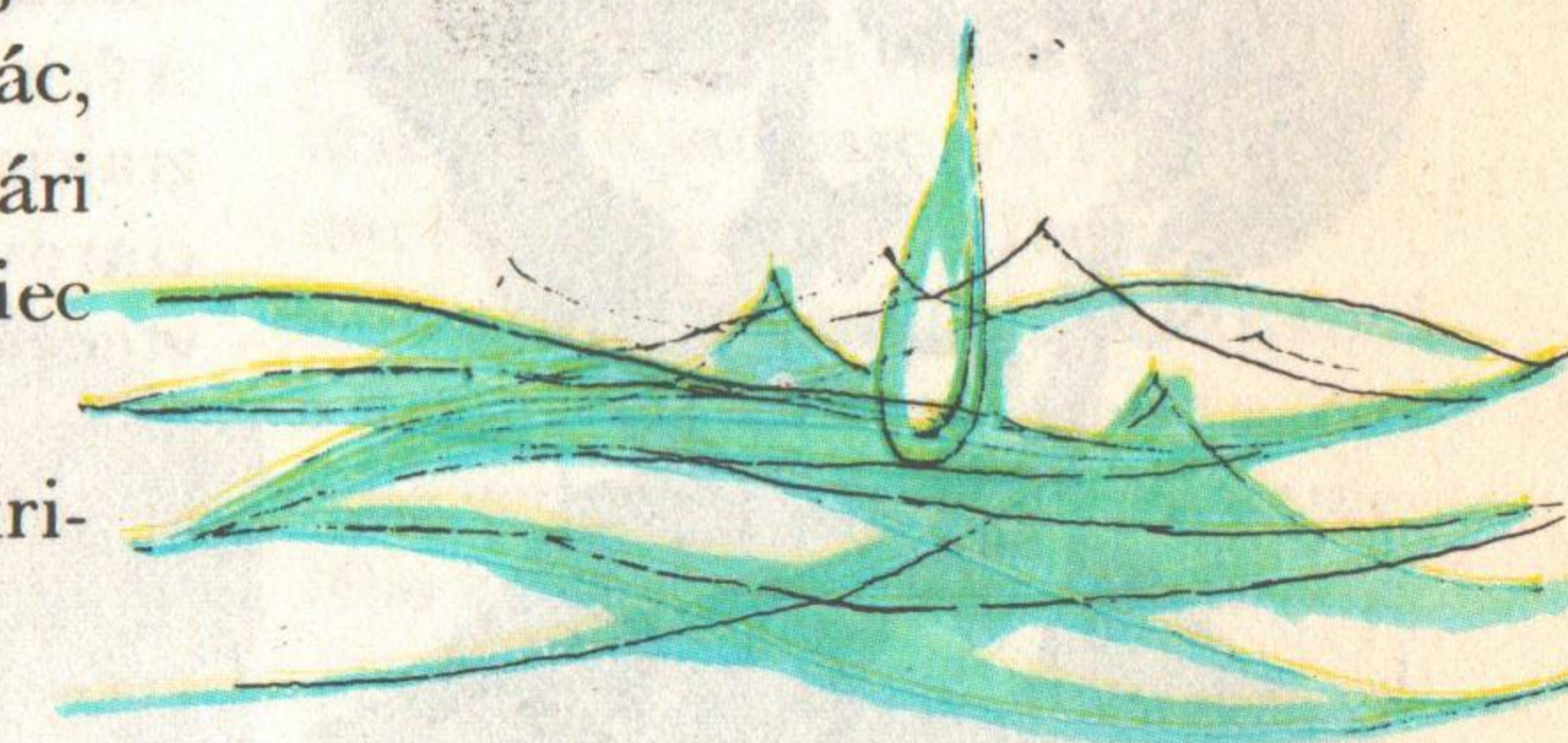
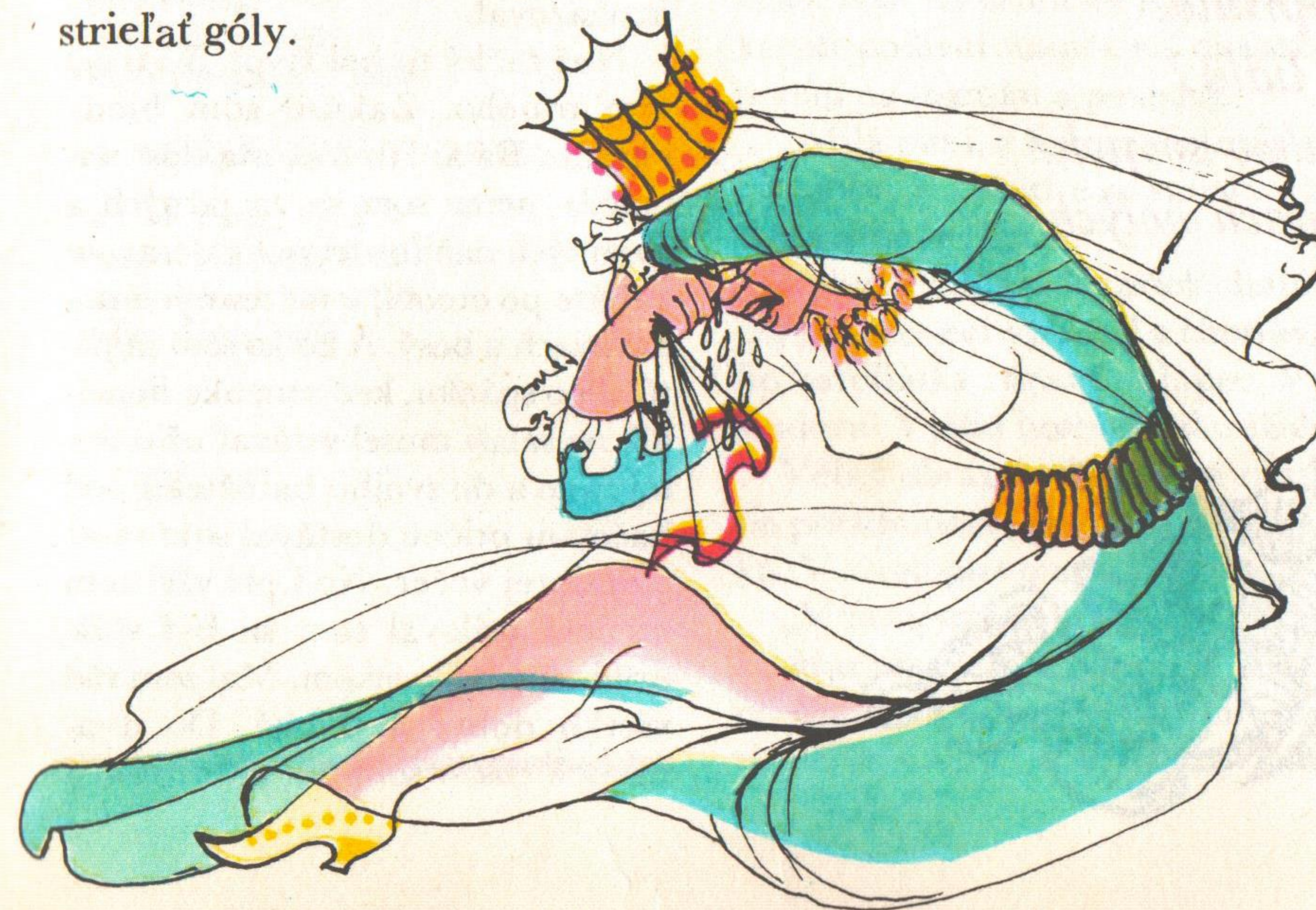
Služobníctvo prestrelalo červený koberec k princeznej lóži a vtedy sa Mágнус zhrozil: z lóže vystierala k nemu ruku princezná Kukuruku.

„Ó, ja nešťastný!“ zabedákal Mágнус. „Mám si vziať za ženu túto hlúpu, uľňukanú princeznú! Keby som sa radšej stal drobným škriatkom, aby ma nikdy nemohla nájsť!“

Vtom sa nebo zatiahlo, zahrmel hrom, zem sa zatriasla a ozvalo sa:

„Staň sa tvoja vôľa, Mágнус! Buď na večné časy hokejovým škriatkom a rob, čo ti srdce káže!“

Odvtedy vraj chodí po svete hokejový škriatok, zlým a surovým hokejistom vystrája všelijaké kúsky a dobrým pomáha strieľať góly.

*Náš chodník biely, haditý,
rád by ma volal spiatky:
„Hoj, nechod', šuhaj, z dediny,
niet v svete druhej otčiny,
vráť sa do pustej chatky!“*

*Oj, svet je veľký, drsnatý —
tys' ako kvapka v mori:
tys' ako lístok z javora
sám v húšti veľkej hory.
Veď sa tá kvapka rozplynie,
list búrne vetry skmasnú,
hoj, vráť sa, šuhaj, v dedinu,
chráň srdce, bodrošť, nevinu
i dušu svoju krásnu.“*

*Ach, a ja musím, neborák,
sám šírym blúdiť svetom,
veď rodná naša dedina
nedáva chleba deťom!
Nuž — pomodlím sa Otčenáš
pri tomto starom buku:
olesk slnca kraje ožiari,
ja cítim slzu na tvári,
na hlave — otca ruku.*

(1884)

Fraňo Král rozpráva

FRAŇO KRÁL
národný umelec
1903—1955

PASTIER SNÍVAL *(Fraňo Král)*

*Prečo mu mať otrokyňa život dala?
prečo materskou ho láskou nezhrievala?
prečo nezrodil sa pyšným panským deckom?
prečo hladom štvaný žobrať chodil s vreckom?
prečo spoločnosť mu školy nedopriala?
prečo špinu naňho, nevinného, liala?
prečo vyštvalo ho ľudstvo z kruhov svojich?
prečo, prečo smie žiť len na horách holých?*

*Pastier sníval...
Nenávisť na dno srdca vrýval.*

BOLO NÁS SEDEM DETÍ a otec bol nádenníkom. Pomáhal nám málo, stále sa túlal po svete — za prácou. Ja som mal štyri roky, keď som už začal zarábať. So starším bratom sme chodili do hory na huby, jahody, maliny, čučoriedky alebo brusnice. Dva dni sme zbierali a na tretí ponúkali po panských domoch. Misku húb za dva grajciare, lesné plodiny po päť grajciarov za liter. Kilo chleba stálo vtedy desať grajciarov, ale takú dobrotu sme si my nemohli dovoliť. Mamka nám pekávala zo zemiakov a jačmennej múky osúšik, ktorý nám bol stravou na celý deň. Nestačilo to, pravda, na najedenie ani pre jedného, nuž nečudo, že starší brat ukracoval mladšieho. Keď som fikal, že to budem žalovať mamke, vyhrážal sa, že ma ve-

čer dá svetlonosovi. Nuž naplakal som sa hodne od hladu i od strachu.

Raz na jar zastavila ma prostred dediny miestna statkárka. Vytiahla si z úst cigaru. fúkla mi dym do tváre a chrapľavým hlasom povedala: „Páčiš sa mi! Nechcel by si u mňa pást morky?“ Až sa mi srdce roztrepalo od radosti. Najprv som len prikývol strapatou hlavou, ale hneď som sa zmohol na otázku: „A koľko mi budú platiť, pani veľkomožná?“ Statkárku moje múdrotvo rozveselilo, potľapkala ma po pleci a odpovedala: „Dám ti šesťák na deň.“ — „Ale ja chcem dva,“ hovorím, keďže som už poznal cenu peňazí. Nastalo jednanie, pri ktorom sa statkárka tým väčšími smiala, čím som si ja vážnejšie počínal. Nakoniec som ako závdavok dostal korunu. Uveličene som s ňou bežal za mamkou.

Lenže moje šťastie v novom zamestnaní netrvalo dlho. Šarvanci, čo nemali inej roboty, sa raz pripojili ku mne, povytŕhali moriakom krásne perie a ja som dohnal večer kŕdeľ, ktorý sa statkárke vôbec nepáčil. Zbila ma a vyhodila za bránu a vraj aby som sa jej viac na oči neukazoval.

Nuž ťažký to bol život. Vytrpel som mnoho. Zakúsil som biedy i hladu. Ba aj zima sa ma dost namučila, neraz som sa za jarných a jesenných dažďov triasol v deravom kabáte po otcovi, v plátenných nohaviciach a bosý. A koľko som sa natúžil po spánku, keď som ako honelník na salaši musel vstávať už o tretej ráno a do svojho batôžteka pod bačovou pričou dostával som sa až o desiatej večer. No i pri všetkom utrpení usiloval som sa byť stále príkladným človekom. Maľ som rád všetko dobré a pekné. Do dvanástich rokov som bol pastierom a

potom som sa učil za tesára. Vo voľných chvíľach som rád čítaval a učil sa. Po dlhej námahe a ťažkostiach podarilo sa mi vyštudovať za učiteľa. Mnoho som pritom vytrpel a stratil i zdravie. Popri učiteľovaní som písal. Básne i prózu. O živote chudobných detí, aký som i sám prežil, napísal som knihy Jano a Čenkovej deti.

CENA FRAŇA KRÁLA

Knihy Fraňa Krála Jano a Čenkovej deti, ktoré iste mnohí z vás čítali, majú pre slovenskú literatúru veľký význam. Po ich tvorcovi pomenovali cenu, ktorú každoročne udelia jednému spisovateľovi a jednému ilustrátorovi ako poctu a uznanie za to, že svojím dielom prispeli k rozvoju slovenskej literatúry pre deti ako aj ilustračného umenia a že toto dielo je trvalým vkladom do pokladnice našej národnej kultúry.

Cenu Fraňa Krála dostali doteraz ZA LITERATÚRU:

Mária Rázusová-Martáková
(in memoriam), 1965
Ludo Ondrejov (in memoriam), 1965
Jozef Horák, 1965
Ludo Zúbek, 1966
Rudo Moric, 1967
Mária Duríčková, 1968

ZA ILUSTRACNÚ TVORBU:

Ludovít Fulla, 1965
Vincent Hložník, 1966
Jaroslav Vodrážka, 1967
Štefan Cpin, 1968

Učiteľ zo Svrčinovca

PETER JILEMNICKÝ
národný umelec
1901—1949

V RODINE RUŠŇOVODIČA Petra Jilemnického v Kyšperku (dnešný Letohrad) sa 18. marca 1901 narodilo tretie dieťa. Dali mu meno Peter. Po otcovi.

Peter bol slabučké a chorľavé dieťa. Mamička — sama ťažko chorá — chodila s ním často k lekárovi. Pešo po hradskej, dlhé dve hodiny cesty. Keď ho priniesla prvý raz, lekár sa poďíval najprv na dieťaťko, potom na mamku a povedal:

„Milá pani, z tohoto dieťaťka už nič nebude. Musíte sa starať, aby ste sa sama vyliečili.“

Roky sa míňali. Napriek chmúrnej predpovedi vyrástol z chorľavého batoliatka zdravý chlapec. Vyštudoval Vyššiu hospodársku školu.

Veľký obrat v jeho živote nastal po prázdninovej praxi na veľkostatku. V životopise o tom hovorí:

„V zamestnaní zemerobotníckeho úradníka som bol iba dva mesiace. Správca mi povedal, že nie som na to stvorený, aby som s ľuďmi

tvrdzo zaobchádzal a že by mi čoskoro prerástli cez hlavu...“

Po tomto poznaní stratil Peter Jilemnický záujem o svoj odbor a prijal učiteľské miesto. Obľúbil si túto prácu a ostal jej verný temer do konca života.

Ako učiteľ pôsobil aj na Slovensku. Kopaničiarska škola „U Deja“ vo Svrčinovci. Tam prežíval Peter Jilemnický svoju najväčšiu lásku: lásku ku Kysuciam a k chudobnému kopaničiarskemu ľudu.

V Banskej Bystrici sa zoznámil s Klementom Gottwaldom a pod jeho vedením vyrástol v uvedomeleho komunistu. Prispieval do straníckych časopisov. V júli 1926 odchádza do Sovietskeho zväzu. Po návrate pôsobí ako novinár a potom sa opäť vracia k učiteľstvu. Vtedy už má za sebou bohatú literárnu činnosť a je známym spisovateľom. V dotazníku Matice slovenskej r. 1930 čítame jeho vyznanie:

„Mnohí sa čudujú, prečo píšem po slovensky, keď som pôvodom Čech. Ja sa nečudujem. Ešte som chodil len do ľudovej školy, a už som hovoril po slovensky. Aj maturoval som na slovenskom učiteľskom ústave, v Leviciach, len aby som sa tým istejšie dostal na Slovensko. Slovenský ľud bol, je a bude zdrojom mojej literárnej práce. Inak ako po slovensky by som dnes písať ani nevedel.“

V tom čase vydáva Jilemnický svoje najsilnejšie dielo, román Pole neorané, a stáva sa tak zakladateľom socialistického realizmu u nás.

Jeho posledné dielo Kronika je obrazom Slovenského národného povstania na Horehroní. Za celoživotné dielo a zásluhy dostal roku 1949 in memoriam titul Národný umelec. Ten istý Peter Jilemnický, ktorému v kolíske predpovedali:

„Z toho dieťaťka už nič nebude...“

Ružena Gaubeová

Obrázková história Slovenska

KTO BY NEBOL POČUL
aspoň niečo o kráľovi Matejovi
Spravodlivom? V mnohých roz-
právkach, povestiach a piesňach
sa stretávame s jeho menom.

Stratila som, stratila,
čo som rada nosila.
Stratila som zlatý pás,
našiel ho kráľ Matiaš.

A Kráľova hoľa, Kráľova skala,
Kráľov stôl, Kráľova studňa ...
Takých názvov by sme v chotá-
roch slovenských dedín našli celé
desiatky. Ba postava tohto kráľa
vošla aj do literatúry. Len si spo-
meňme na známu báseň Andreja
Sládkoviča Detvan.

... vo Viglaší izieb rady
a v jednej z pekných, bohatých dvorán
chodí, prechodí sa pevnosti pán,
veľký kňaz, Matiaš mladý.

Matej Korvín pochádzal z nevel-
mi zámožného, ale zato význam-
ného rodu Huňadyovcov. Meno
Korvín súviselo s huňadyovským
erbo, na ktorom bol vyobrazený
čierny havran, po latinsky corvus.
Otec Ján Huňady, znamenitý vo-
jak a bojovník proti Turkom, mal
dvoch synov, staršieho Ladislava
a mladšieho Mateja. Po otcovej
smrti upadli mladí Huňadyovci
do nemilosti kráľa Ladislava V.;
obvinil ich z úkladov proti trónu.
Oboch zajali a väznili. Staršieho
Ladislava dal kráľ v Budíne po-
praviť a mladšieho Mateja vzal
do Viedne. Keď kráľ Ladislav zo-
mrel, dostal sa Matej na dvor čes-
kého kráľa Juraja Poděbradské-
ho.

Nebolo mu to na škodu, lebo Ju-
raj Poděbradský patril k naj-
významnejším kráľom českým
i európskym. Ako viacerí sused-
ní panovníci, aj on pozeral po oč-
ku na uprázdnený uhorský trón,
ale to bola márna nádej. Proti
„husitskému“ českému kráľovi
bola nielen veľká časť uhorskej
šľachty, ale najmä pápež. Bystrý
kráľ Juraj Poděbradský však vy-
tušil, kto sa dostane na stolec
uhorských kráľov, a zasnúbil svo-
ju dcéru Katarínu Matejovi Kor-
vínovi, vtedy pätnásťročnému.
A dobre počítal. Roku 1458 na-
ozaj zvolili Mateja Korvína za
uhorského kráľa.

Skvelé posolstvo české viedlo mla-
dého kráľa až na hranice ríše, kde
ho už čakal nemenej slávnostný
sprievod na čele s ostrihomským
biskupom Jánom Vitézom. Celou
cestou do Budína ľud nadšene
oslavoval mladého kráľa a kráľ sa
milo a úprimne zhováral s ľu-
ďmi, obdarúval ich, podchvilou
zastavoval sprievod, aby sa mohol
s niekým porozprávať. Iste sa už
tu začala rodiť jeho obľuba u ľu-
du aj u nižšej a strednej šľachty.
Medzi vysokou šľachtou mal však
kráľ Matej veľa nezičlivcov. Ani
susední vladári, poľský kráľ a ra-
kúsky cisár, mu neboli naklonení,
no najväčším nebezpečenstvom
boli Turci, ktorí sa z Malej Ázie
drali na Balkán a odtiaľ do stred-
nej Európy. Pri mladom kráľovi
stál však pápež, v tých časoch vel-
mi vplyvná mocnosť v Európe. Je-
ho náklonnosť nebola náhodná.
Pápež chcel použiť uhorského pa-
novníka jednak proti českému
kráľovi Jurajovi Poděbradskému
(lebo husitstvo bolo Rímu neustá-
le trňom v oku) a jednak proti
Turkom.

Nemal teda Matej Korvín ľahké postavenie a vysoká šľachta to náležite využívala, najmä ak bol kráľ utisnutý na jej pomoc. Uhorský kráľ nemal totiž vlastnú armádu, vojsko mu dodávali šľachtici. A tí ak dodali, dodali, ak nie, nie. Alebo poslali také jednotky, ktoré pri prvom výstrele zutekali z boja. Tým sa vysvetľuje aj strašná porážka od Tatárov za kráľa Bela IV. Keďže Matej stál teraz pred úlohou bojovať proti Turkom, rozhodol sa, že si vybuduje vlastnú armádu. Zorganizoval známu *legiu nigrú* čiže *čierny pluk*. Vstúpilo doň veľa husitských bratříkov, ktorí predtým bojovali po boku Jána Jiskru. Husitskí českí vojaci boli v tých časoch najlepším vojskom v Európe. Nevedno, prečo Matejovo vojsko nazývali *čiernym plukom*. Jedni historici mienia, že pre tmavú pleť vojakov, ktorí v zime v lete bývali pod holým nebom; iní sa domnievajú, že pre tmavosivú uniformu. Vtedy ešte nebola vo vojsku jednotná uniforma, vojaci bojovali vo farbách svojho zemepána. Lenže takéto vojsko (žoldnierske) znamenalo pre kráľovskú pokladnicu veľkú tarchu. Nedalo sa inak, len vyrubiť nové dane. A tu sa ukázala Matejova povestná spravodlivosť. Nedovolil, aby daň vyberali od ľudu zemepáni (ktorí často pýtali aj dvakrát toľko, len aby sa pritom dobre operili), ale vyslal vlastných kráľovských vyberačov. Ľud si chytro uvedomil, že má síce povinnosti, ale že ho kráľ chráni pred panskou svojvôľou.

Kráľ Matej Korvín bol i veľkým priateľom vied a umenia. Pre nás Slovákov je osobitne významné, že v roku 1467 založil v Bratisla-

ve prvú vysokú školu, známu *Academiu Istropolitanu*. I keď nepretrvala dlhé veky a koncom XV. storočia zanikla, jednako sa jej meno zaskvelo popri univerzite pražskej, viédskej a krakovskej, a to najmä vďaka znamenitým profesorom, ktorí tu pôsobili. Najznámejší z nich bol Ján Müller-Regiomontanus, matematik a astronóm.

V súkromnom živote nemal kráľ Matej veľa šťastia. Po celý život musel viesť vojny, hoci po tom vôbec netúžil, a aj vo vnútri štátu musel neustále riešiť rozpory so šľachtou. Bol ponížšej postavy, mal krátke nohy, a preto sa vraj zriedka ukazoval pešky. V rukách

mal obrovskú silu, čo neraz dokázal v boji i v rytierskych hrách. Vo vojne s českým kráľom, pri obliehaní hradu Špilberk, stala sa veselo-vážna príhoda: Jeden z českých pánov navrhol, aby vojnu rozhodol súboj kráľovských šašov. Návrh sa obom kráľom zapáčil, a tak šašovia naozaj nastúpili proti sebe. Zvítazil šašo českého kráľa, ale nečistým spôsobom, preto mali boj rozhodnúť samotní kráľi. Parlamentári vyjednávali, akým spôsobom chcú panovníci bojovať. Juraj Poděbradský chcel bojovať pešky, Matej Korvín na koni, a tak sa vôbec nedohodli. Ani v rodinnom živote nemal kráľ Matej veľa radosti. Prvá manžel-

ka, mladá Katarína Poděbradská, mu čoskoro umrela. Neskôr si vzal za ženu Beatrix, dcéru neapolského kráľa. Bola to žena krásna, ale panovačná, márnomyseľná a chamtivá. Ani s jednou sa Matiáš nedočkal potomstva. Umrel r. 1490, pomerne mladý, ani nie päťdesiatročný. Medzi ľuďmi sa po celé stáročia uchovávalo príslovie: *Meghalt Mátyás király, oda az igazság* — Zomrel kráľ Matej, aj pravda sa pominula. A ostalo o ňom veľa piesní, rozprávok, legiend i umeleckých diel, ktoré sú živé až do dnešných čias.

JOZEF HORÁK

KRÁĽ MATEJ NA ZÁBAVE

Nastala jeseň a s ňou poľovačky. O takom čase sa kráľ Matej najradšej zdržiaval na Víglašskom zámku. Aj pri poľovačkách si však našiel čas zájsť do dedín a pozhovárať sa, nepoznaný, s ľuďmi, pobudnúť s nimi, skúsiť, ako žijú, ako sa majú.

Raz sa tiež tak vybral so sluhom na vandrovku. Večer ich zastihol v dedine. Vošli do istého domu a pýtali si nocľah. Hospodár ich privítal, opatril a dal im nocľah — na peci. Políhali si a čoskoro aj pospali.

Lenže u toho gazdu sa večer zišla spoločnosť. Kde je spoločnosť, tam je obyčajne aj pitka, kde je pitka, tam bývajú škriepky. I tu sa tak stalo. Chlapi sa najprv zhovárali, potom sa dali do spevu a nakoniec sa začali škriepiť. A od škriepok neďaleko do bitky. Začali sa sácať, naťahovať, až sa strhla naozajstná kucapaca.

Vtom ktorýsi pozrel na pec. „A títo čo? My sa pasujeme, a oni drichmú! Dajme im!“

A začali látať palicami toho krajného.

Krajný bol kráľ.

Utíšili sa kompáni a znovu popíjajú. A znovu škriepiť a znovu do vlasov.

Sluha vraví kráľovi:

„Poďte k stene, veličenstvo, lebo tí sa nebudajú zasa dávať do bitky.“

Vymenili si miesto, ale veru zle urobili. Chlapi sa naozaj začali šklbať, mykať a nakoniec i vyplácať pútnikov. Keď už dvíhali palice, hospodár zvolal:

„Chlapi, nie toho, ten už dostal. Teraz dajte tomu pri stene!“

A po druhý raz začali obšívajú kráľa.

O tri dni prišli do dediny pandúri a s nimi aj kráľ. Dal schytať kamarátov z mokrej štvrte, a keď boli pokope, predstavil sa im. Ej, nebol by sa v tých kvapky krvi do-rezal, všetci sa už videli na šibenici. Hodili sa na kolená, prosili, nariekali, sľubovali. Ale kráľ bol prísny a prehovoril:

„Zato, že ste pili a bili pokojných počestných, dostane každý z vás desať palíc. A zato, že ste bitku spravodlivo delili, dostane každý desať grošov!“

I stalo sa, ako posúdil kráľ.

Jozef Horák

Matiáš a Dorotea

Knieža Matiáša Turci polapili, po celých deväť liet v temnici držali. Desiaty rok minul, tak ho odsúdili, by mu hlavu stali. Dozvedela sa to pekná Dorotea,

pekná Dorotea, tá kráľova dcéra.

„Čo by ste vy dali, knieža Matiášu, čože dáte tomu, kto vás oslobodí?“

„Dal by som mu ja zlata bohatého, striebra predraheho.“

„Veľká vďaka vám, knieža Matiášu, veď ja mám zlata viac ako vy olova.“

Dora sa pobrala do tej konskej stajne, tam si ona vzala tri výborné kone. Na prvého dala všetko striebro, zlato, na druhého dala knieža Matiáša, na tretieho Dora sama vyskočila.

Chorvátska pieseň

Len ak ma pojmiete za vernú manželku. „Nemôžem vás, Dora, za vernú ženu vziať, pretože mám doma svoju vlastnú ženu. Ale mám ja brata, krajšieho, než som ja, vyššieho, než ste vy. Ten si vás zoberie za vernú manželku.“

Kľúč od každých dverí

Lata Solivajsová

Na konci dediny, v domci so slamenou strechou býval Vincko-Muzikant. Ak vravím „býval“, je to iba časť pravdy, lebo v skutočnosti chodil doň len spávať.

Jediným Vinckovým majetkom bola basa, ktorej dal meno Barborka. A predsa, ak sa niekto Vincka spýtal na jeho majetok, nepovedal, že má Barborku. ale:

„Mám vlastný kľúč od dverí.“

Bola to pravda, lebo basu Barborku mal za priateľku.

Na ten kľúč od dverí bol Vincko nesmierne hrdý. Vlastný kľúč od dverí mu dával pocit sebavedomia. Chalupa patrila obci, ale kľúč nosieval Vincko pri sebe. A kto má kľúč od dverí, to akoby už mal aj dom.

Chalúpka však bola taká prázdna, že nebyť basy Barborky, ani vietor by sa nemal kde hrať na skrývačku. Dokonca ani posteľ v tom domci nebola, a keď Vincko išiel večer spať, zvesil z pántov ťažké dubové dvere, aby nemusel ležať na holej zemi.

Vlastne aj to je len časť pravdy, že bol Vincko muzikantom. V skutočnosti bol obecným pastierom. Od svitu do mrku pásol kravy a len večer, keď dohnal čriedu do dediny, mohol byť muzikantom. A ešte v nedeľu a vo sviatok, keď bývali zábavy, tancovačky a svadby, na ktorých Vincko nemohol chýbať. Muzika bez basy by bola ako chlieb bez kôrky.

Večer, keď sa Vincko vrátil domov, porozprával Barborke, čo cez deň videl a skúsil. A ráno, keď odchádzal, nezabudol jej povedať:

„Do videnia, Barborka!“

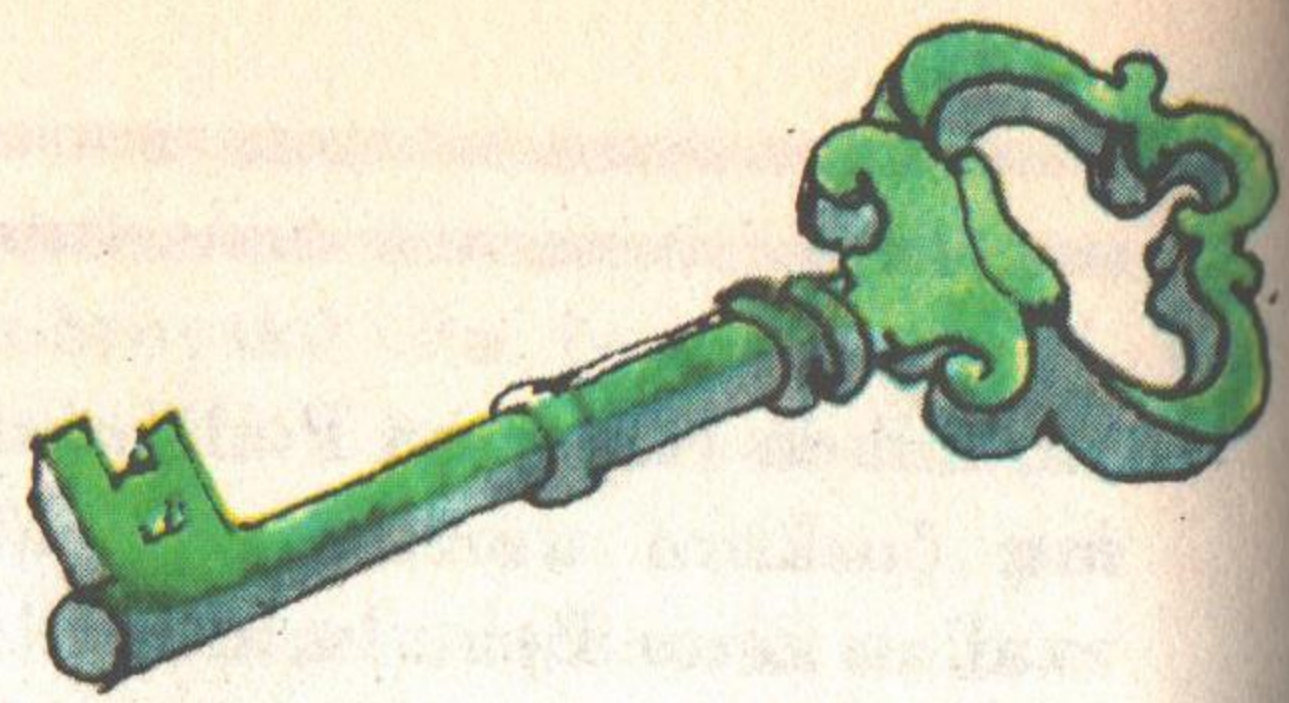
A basa Barborka odpovedala rozospato:

„Cé-gé-dé-á!“

Tak sa lúčila s Vinckom, keď bola dobre naladená. Keď však bola rozladená, odpovedala:

„Ges-é-bé!“

Niekedy prišiel Vincko veľmi unavený a nechcelo sa mu ani rozprávať, ani hrať, len si ľahol na dubové dvere a hneď zaspal. Vtedy bola Barborka vďačná, ak vietor vbehol dnu

Rozprávočka

Terka Koladová

Rozprávočka krátka:
bola jedna babka.
A to nie je všetko:
bol i jeden dedko.
Mali mačku, mali kravu
i ovečku kučeravú
a pri búde psíka,
v Amerike strýka.
Napísal im strýko list,
či vraj nechcú za ním prísť.
Vzali kravu, mačku Dorku
i ovečku do Ťujorku.
Ale beda, beda,
veru je to bieda!
Nech sa krava jak chce driape,
nemôže žiť v mrakodrape.
Povedala babka rezko:
„Nieto kraja nad Slovensko!“
Vzali kravu, mačku Dorku
a odišli preč z Ťujorku.
„Naša zem je celkom iná!“
Vrátili sa do Kubína.

otvorenými dverami a prepletal sa pomedzi struny. Barborka vtedy vydala zo seba nejaký tón a Vincko, ktorému sa v spánku marilo, že je už ráno, polohlasne zašomral: „Do videnia, Barborka!“ Vzápätí sa obrátil na druhú stranu a spal.

Basa Barborka bývala v noci opretá o hranu dubových dverí, hneď vedľa spiacieho Vincka. Keď nastala noc, keď aj vietor zaspal niekde v tmavom kúte, dubové dvere zapraskali a začali spomínať, ako to bolo, keď bývali ešte vysokánskym mohutným dubom uprostred lesa. Pamätali sa na všetko tak jasne, akoby to bolo včera.

Basa Barborka počúvala, ani nemukla. Ozvala sa len vtedy, keď dvere prišli vo svojom rozprávaní k prvému úderu sekery, lebo aj ona mala v pamäti podobnú bolesť, na ktorú nemohla zabudnúť. Bolo to jediné tajomstvo, ktoré mala pred Vinckom. A keď pod jeho prstami občas vylúdila mimoriadne smutný alebo falošný tón, Vincko ju znova a znova preladoval a stále sa mu to nepozdávalo. Nemohol vedieť, že si Barborka práve spomenula na ostrie sekery a píly, na nespočetné údery dláta, ktoré musela pretrpieť, kým sa stala tým, čím je: basou Barborkou.

Chytrý Jurko

Juraj Fajčík

Včera v škole na čítaní
poplietol sa Jurko malý
a namiesto o dube
ak si číta,
tak si číta
o búde.
V triede nastal
smiech,
Jurko vraví:
„Nech!
Možno z toho
duba
bude zajtra
naozajstná
búda.“

Všeličo z našej vlasti

Čičmianske medovníkové domčeky

Keď som po prvý raz videla tie maľované drevené domčeky, zdalo sa mi, že som zablúdila do rozprávkovej krajiny. Presne tak som si predstavovala medovníkovú chalútku! Načiahnem ruku a odlomím si kúsok z tej maľovanej krásy...

Pozerám a čudujem sa: je to jednoduché, dokonca veľmi jednoduché. Na drevenej stene vápnom namaľované priamky, vlnovky, obdĺžniky, všelijaké závitnice. O toto „cifrovanie“ sa starajú ženy. Stačí im na to večeť slamy, vápno a prírodná hlina.

Prečo sa maľovanie obytných domov vyskytlo práve v Čičmanoch? Nikde inde na Slovensku nebolo natoľko rozšírené.

Odborníci sa pokúšajú rozlúštiť túto záhadu. Jedni tvrdia, že maľovanie domov je pozostatkom starobylých pohanských obradov. Preto vraj maliarky najväčšmi vyzdobovali steny okolo oblokov a dverí — kadiaľ mohli vstúpiť „démoni“. Iní zas vidia iba praktickú stránku maľovania: vápno chránilo drevené steny pred vlhkosťou. A našli sa i takí, ktorí hľadajú v kresbách južnoslovanske prvky, lebo potomkovia dnešných Čičmancov utiekli pred Turkami z Balkánu; aj svoje nové sídlo si pomenovali podľa dávneho bulharského cára Šišmana.

Ktože ho vie, ktorí z odborníkov sú najbližšie pravde.

Ak si chcete tú maľovanú krásu obzrieť, vyberte sa do Čičmian. Dedina čupí pod vrchom Stražov a jediný prístup k nej je údolím potoka Rajčanky.

Alžbeta Šimonovičová

*Chalúpka naša bielená
s malým oblôčkom v stene,
k tebe je moje srdiečko
tak úzko prirastené.*

Eudmila Podjavorinská

Jedného jesenného dňa bolo vonku mimoriadne chladno a veterno. Kravy sa plašili a pobehovali z jedného miesta na druhé, takže Vincko nestačil zavracať. Stratil pritom kľúč od dverí chalúčky. Zistil to až večer, keď sa vrátil domov. Dlhو stál pred dvermi a premýšľal, ako sa dostať dnu, ale nič nevymyslel. Dvere boli silné, dubové, kľučka z ťažkého kovaného železa, a nech sa Vincko zapieral do dverí, koľko chcel, nepovolili.

Napokon sa unavil a pomyslel si: Aspoň Barborke zavolám, že som stratil kľúč, aby sa nebála, a ja pôjdem prespať niekde do dediny.

Sklonil sa ku kľúčovej dierke a zavolať:

„Barborka! Barborka! Stratil som kľúč! Nemôžem otvoriť dvere. Počuješ ma, Barborka?“

Z druhej strany bolo počuť tichú ozvenu v strunách a vzápätí sa dvere otvorili!

„Ako je to možné?“ čudoval sa Vincko. „Veď som ráno zamkol. Divné je to, nemyslíš, Barborka?“

„Gé-dé-á!“

Toho večera bol Vincko taký unavený, že nemal času premýšľať, ako je to vlastne s dverami. Zaspal.

Len čo dvere zistili, že Vincko spí, ozvali sa:

„Ako je to, Barborka, že sme sa otvorili bez kľúča?“

„Neviete?“ povedala Barborka. „To je tajomstvo javorového dreva.“

„A aké je to tajomstvo?“

„Tajomstvo je takéto; na zvuk javorového dreva sa otvorí každé dvere, hoci by boli zamknuté na sedem zámok. Ale aj niektoré iné stromy majú svoje tajomstvá.“

„Dobre, ale prečo sme sa neotvorili nikdy predtým, až dnes?“

„Lebo predtým nebolo treba. Vincko mal predsa kľúč.“

„A platí to pre všetky dvere na svete?“

„No, celkom pre všetky nie. Napríklad to neplatí pre okované pancierové dvere, aké bývajú na bankách alebo väzniaciach. Tie sú načisto hluché.“

Vtom sa Vincko pomrivil, obrátil sa na druhú stranu a dvere sa zlakli, že sa zobudil a načúva. Preto už ani nemukli a basa Barborka tak isto.

Ráno sa Vincko zobudil, pozrel na Barborku a vraví:

„Barborka, ja som mal dnes taký čudný sen, že ti to ani povedať neviem. Predstav si, snívalo sa mi . . .“ zodvihol zo zeme ťažké dubové dvere, aby ich zavesil na pánty, „snívalo sa mi, že tieto dvere . . .“

Ale opäť stíchol. Zdalo sa mu smiešne rozprávať Barborke o svojom čudnom sne. Napochytre sa rozlúčil a odišiel.

Deň bol chladný a omedlho začalo snežiť. Vincko musel dohnať kravy naspäť do dediny. Gazdovia mu povedali, že to bol posledný deň a že ho už nepotrebujú, lebo prišla zima.

„A tú chalupu nám ešte dnes vyprázdni,“ dodal starosta, „lebo ju potrebujeme na skladovanie zemiakov. Tohto roku sa ich urodilo viac.“

„A kde mám ísť ja? Nemôžem predsa ostať s Barborkou na ulici.“

„Nuž to je tvoja starosť,“ odpovedal starosta. „A tú svoju basu môžeš nechať aj u mňa v kôlni: o jeden kus dreva viac alebo menej!“ S tými slovami vyrátal Vinckovi peniaze za pasenie kráv.

Vincko ani sám nevedel, či je viac prekvapený, alebo nahnevaný.

Vraj kus dreva! Vraj vyprázdniť! Veď je chalupa prázdna ako oči kamenného svätého za dedinou. Ale dobre, keď vyprázdniť, tak vyprázdniť. Aj tak by som tu už nemohol zostať po tom, ako urazili moju Barborku!

„Musíme odísť,“ povedal Barborke, len čo otvoril dvere na chalúčke. „Nenechajú nás tu už ani deň. Ale neboj sa, ja sa o teba postarám. Prvé, čo urobím, bude, že kúpim plášť, aby ťa chránil pred zimou a dažďom. Potom uvidíme. Poputujeme spolu do sveta.“

Barborka znela tichou ozvenou, akoby súhlasila s Vinckom.

„Aspoň si tu naposledy zahráme, poď.“ Obrátil sa k dverám a dodal: „Teraz budeme hrať vám za to, že ste mi slúžili namiesto postele.“ A udrél do strún.

Pokým hral, dvere sa otvorili dokorán a stále sa kývali sem a ta do taktu hudby.

Keď Vincko odchádzal a chcel dvere zatvoriť, znova a znova sa otvárali, akoby mu kývali na rozlúčku. Pánty vrzgali a pískali, až pokým Vincko nezašiel za najbližšiu zákrutu.

Cestou si Vincko spomenul na svoj sen.

„Ako to len bolo?“ hovoril si polohlasne. „Zdalo sa mi, že

Chlpatý pacient

Hela Krčméry

Sedeli sme pri ohníčku v utešenej tatranskej doline a rozprávali sme si, kto z nás čo zaujímavého skúsil. Pani primárka z detského sanatória v Dolnom Smokovci nám rozpovedala tento príbeh:

Jedného dňa, keď som práve pichala injekciu čiernovlasej Vierke, prišla ku mne sestra Betka a pošepkala mi: „Pani primárka, v ordinácii vás čaká ešte jeden pacient.“

Udivene som na ňu pozrela, lebo nebol prijímací deň pre pacientov mimo sanatória. Pomyslela som si však, že akiste ide o naliehavý prípad, a zbehla som po širokom bielom schodišti do ordinácie. Zhĺkla som od prekvapenia, keď som pri stole videla ležať obrovského vlčička s hustou striebristou srstou, zelenkastými šikmými očami a dlhým ružovým jazykom. Prizrela som sa bližšie a zbadala som, že môj nečakaný pacient má poranenú labu, ba nad členkom ju má aj zlomenú. Potľapkala som ho po kožuchu, aby sme sa lepšie zoznámili, a dala som sa do roboty. Dve sestry ho držali, kým som mu ranu vyčistila, natrela hojivou masťou a kým som zlomenú labu vložila do dlážok. Vlčičak

sprvu vrčal a nebezpečne ceril zubáľe, no pomaly tíchol, a keď mu už laba pevne ležala v doštičkách, nečakane mi obľizol ruku. Kamarát-sky som sa mu prihovorila, pošticovala som ho za hustú srst a nakoniec som sa s ním rozdelila o svoju desiatu. Potom sme otvorili dvere a náš milý pacient odhopkal na troch nohách, nevedno kam.

Nasledujúci deň bola streda, ordinačný deň. Vyšetrovala som srdce malému Jožkovi z Bratislavy, keď tu dačo zaškrabotalo na dvere. Sestra otvorí — a čo vidíme! Vo dverách stojí náš včerajší pacient a dvíha poranenú labku. Z chuti sme sa zasmiali. Zasa dostal polovicu mojej desiater a odišiel. Potom sme ho už čakávali každý deň. Noha sa pekne hojila, až sme mu dlážky napokon definitívne zložili. Už nekríval, len akosi opatrnejšie dostúpал na zrasťenú labku. Ešte posledný raz sme sa rozdelili o desiatu, otvorila som dvere — a pes zmizol. Časom som naňho úplne zabudla.

Nadišla jeseň, Tatry sa zachmúrili, na štítoch sedeli ťažké mraky a z neba sa ustavične cedilo. Skaly boli klzké a lúky sa zmenili na bahnité trasoviská. Ale človeka, ktorý si za dlhé roky zvykol na každodennú prechádzku, predsa len ťahalo von. Jedného dňa sa trochu vyjasnilo a mne zišlo na um, že sa možno kdesi pod smrečkom nájde ešte dáky rýdzik. Prevesila som si cez plece chlebník, vzala svoju vernú turistickú paličku a vybrala som sa popri potoku. Lúky boli rozmoknuté a ja som sa čoraz väčšmi dostávala do močarín, až som odrazu nevedela, kade ďalej. Nevieam, ako dlho som stála na jednom mieste, aj úzkosť ma veru obchodila, keď tu zrazu začujem v diaľke psí brechot. Zľakla som sa ešte väčšmi. Už len to by chýbalo, aby som v tomto bludisku natrafila na dáke besné psisko. Bre-

som počul, ako sa dubové dvere rozprávali s tebou, Barborka . . .“

Ale zase nedopovedal. Spomenul si, ako Barborka hovorila o tajomstve javorového dreva. „No veď uvidím,“ riekol si už pre seba. „Vyskúšam to.“

Len čo vošli do prvej dediny, zastal Vincko s Barborkou pred dverami jednej chalupy a začal hrať. Sotva brnkol do strún, dvere sa otvorili dokorán a v nich sa zjavili ľudia. Deti obstali Vincka s Barborkou a už len vyčkávali, akú nôtu začne.

Chodil tak Vincko so svojou basou od dediny do dediny, od mesta k mestu, od dverí k dverám, a len zriedka sa stalo, že niektoré ostali zatvorené, keď sa dotkol Barborkiných strún.

Nevrátil sa viac Vincko-Muzikant s basou Barborkou do dediny pást kravy. Putuje svetom, hrá na base a dvere sa pred nimi otvárajú.

Vincko občas pohladí basu Barborku a povie spokojne: „Pokým mám teba, akoby som mal kľúč od každých dverí.“

Ako sa zhovárajú babka a vnúčatá

Michal Babinka

*Kde je, kde je, kdeže je to,
čo sa s oným spája?*

Odniesli ho dvaja.

*Kde je bába? Kde je lopta?
Mašla pre Zahraja?*

Odniesli ich traja.

*Kde sú moje pantofličky,
čo kvetmi tak hýria?*

Odniesli ich štyria.

*A kdeže je môj klobúčik,
čo sa perím zláti?*

Odniesli ho piati.

*Kde je moja líščia bunda,
čo nádherne hreje?*

Z kúta sa ti smeje.

chot sa približoval a o chvíľu pribehlo čosi obrovské rovno ku mne, div ma nezvalilo do mokrade. Ale nie. Zastalo kúsok odo mňa a odrazu mi obľizlo ruku. Odtiahla som si ju a psisko sa mi túli k nohám, radosťne skučí. Prejdem mu dlaňou opatrne po srsti, prizriem sa lepšie v hustnúcom šere, a tu ho odrazu spoznám: svojho niekdajšieho pacienta.

„To si ty, vlčko?“ prihováram sa mu. „Vidíš, kde sme sa stretli. Len ako sa odtiaľto dostaneme?“

Vlčiak akoby mi rozumel. Začal ma ťahať za sukňu kdesi vpravo, stále ďalej a ďalej, až sme pomaly prišli na pevnú zem. Všimla som si, že mu vyhojená labka dobre slúži. Došli sme až pred sanatórium a ja otváram dvere, reku nech sa páči, počastujem ťa. Ale on zastal pri bráne, tri razy tichučko zhavkal — a zmizol v tme.

Pračlovek-rybár

Pračlovek patril medzi prvých rybárov v histórii. Lovil šípami a oštepami, len neskoršie začal používať háčiky, ktoré si zhotovoval z ostrých zvieracích kostí. Keď ľudia objavili železo a bronz, pripravoval si praveký rybár háčiky z týchto kovov. Upevňoval ich na tenké vlákna popínavých rastlín alebo na zvieracie šlachy, ktoré mu slúžili namiesto šnúr.

Prírodovedci tvrdia, že v tých dobách oplývali vnútrozemské vodstvá nesmiernou hojnosťou rýb. A tak nám potomkom iné neostáva, len závidieť dávnym predkom bohaté úlovky.

Erika Podlipná

Smelý Zajko v Afrike / Na obrázky

5. POKRAČOVANIE

Zajko a Zajková v žraločom žalúdku najprv nevedia, čo si počať, ale Zajko je múdry a chytrý uhádne, čo je vo veci. Predriapal sa do žraločieho hrtana a odtiaľ videl i počul všetko, čo potreboval. Div sa nezašli od smiechu, keď tak čiernych lovcov odplašili. A keď vyšli zo žraločieho pysku, privítali ich štyri čudné stromy, čo nemali konáre, iba listy na samom vrcholci. Hja, v Afrike je všetko inakšie ako v zajačej krajine. Zajková sa nemohla vynačudovať.

„Dobre nám je, aj africkej trávy si môžeme zahryznúť, ale potom musíme vymudrovať, ako dostaneme auto zo žraločieho žalúdku.“

Mudrovali, mudrovali, až si Zajko napokon plesol na sáru, že už na to prišiel. Pozbieral veslá, čo pozahadzovali naľakaní rybári, a začal žraločí pysk otvárať, veslami podopierať, cestu pre auto robiť.

A už je autíčko vonku, kolesá sa mu krútia, motor vrčí, trúbka trúbi, africké vtáctvo plaší. Zajková si od radosti zaspieva, Zajko si zabubnuje. Ej, veru sa tri dni nepohli z afrického pobrežia, veď si museli aj oddýchnuť, aj napísať list rodičom do novej chalúčky.

Na tretí deň Zajko začal chystať auto.

„Zajko môj, muž môj, kde ma povezieš?“ dozvedala sa Zajková.

„Najprv pôjdeme do Egypta, lebo každý poriadny cestovateľ, čo príde do Afriky, sa najsamprv zastaví v Egypte.“

O chvíľu sa už viezli rovno do Egypta. Neboli už od neho ďaleko, keď sa pri palmovom hájiku zastavili, že si v chládku trochu oddýchnu, lebo africké slnko tuho pripekalo. Veď i jest treba, aj keď sa na aute vezú. Nuž sedia si oni pod palmami, sedia, kosti si vystierajú. Zajko si zavše zabubnuje, lebo to mu je najväčšia zábava, a Zajková si zatrubí na trúbke, tú si od seba ani na chvíľu nepopustí. Veru sa nenazdali, aké nebezpečenstvo môže priniesť bubon a trúbka. Hlas bubna počuli dvaja černosi, šli za ním a pod palmami našli Zajkovcov. Ticho sa prikradli, ani nedýchali, ani nohou nešuchli. Sedia Zajkovci, sedia, o ničom nevedia.

A tu vám zrazu motor zavrčí, priplazení černosi naskočia

J. Vodrážku napísal J. C. Hronský

doň a — pred autom vietor, za ním prach, ušli černosi aj s autom, o chvíľu nebolo po nich ani zňaku.

Zajková zalamovala labkami, bedákala, veľké slzy ronila, skoro zamdlievala od žiaľu, lebo sa rada vozila na aute. Pol života by dala, keby ho teraz mala, no ktože černošských zlodějov dochytí?

Nevideli viac smutní Zajkovci svoje auto, a keď sa vyžalostili, aspoň tým sa tešili, že im ostal ešte bubon a trúbka, čo sú vraj ich najvzácnejšie zbrane na svete.

A tak vzali, čo mali, a pustili sa po sypkom piesku. Len aby nenadišla noc! Nevedia neboráci, kde v pustom kraji hlavy sklonia. Neďaleko vidia síce ohromné končisté domy, ale obloka na nich nevidieť.

Kto len v takom dome môže bývať, keď na ňom obloka niet! húpala Zajková. Potom sa opýta a Zajko jej vďačne vysvetlí.

„Vieš ty, Zajkuľa, žena moja, to ti je tu cintorín. To kedysi také vysoké hroby stavali.“

„Jejeje, veď sú tie vyššie ako veža!“

„Či vyššie, či nie, pyramída je už taká. Tu pochovávali kedysi zajačích kráľov a nad kráľom i mohyla musí byť väčšia ako nad obyčajným človekom. Veď vtedy boli zajace také veľké, že až vrcholce jedlíc obhrýzali.“

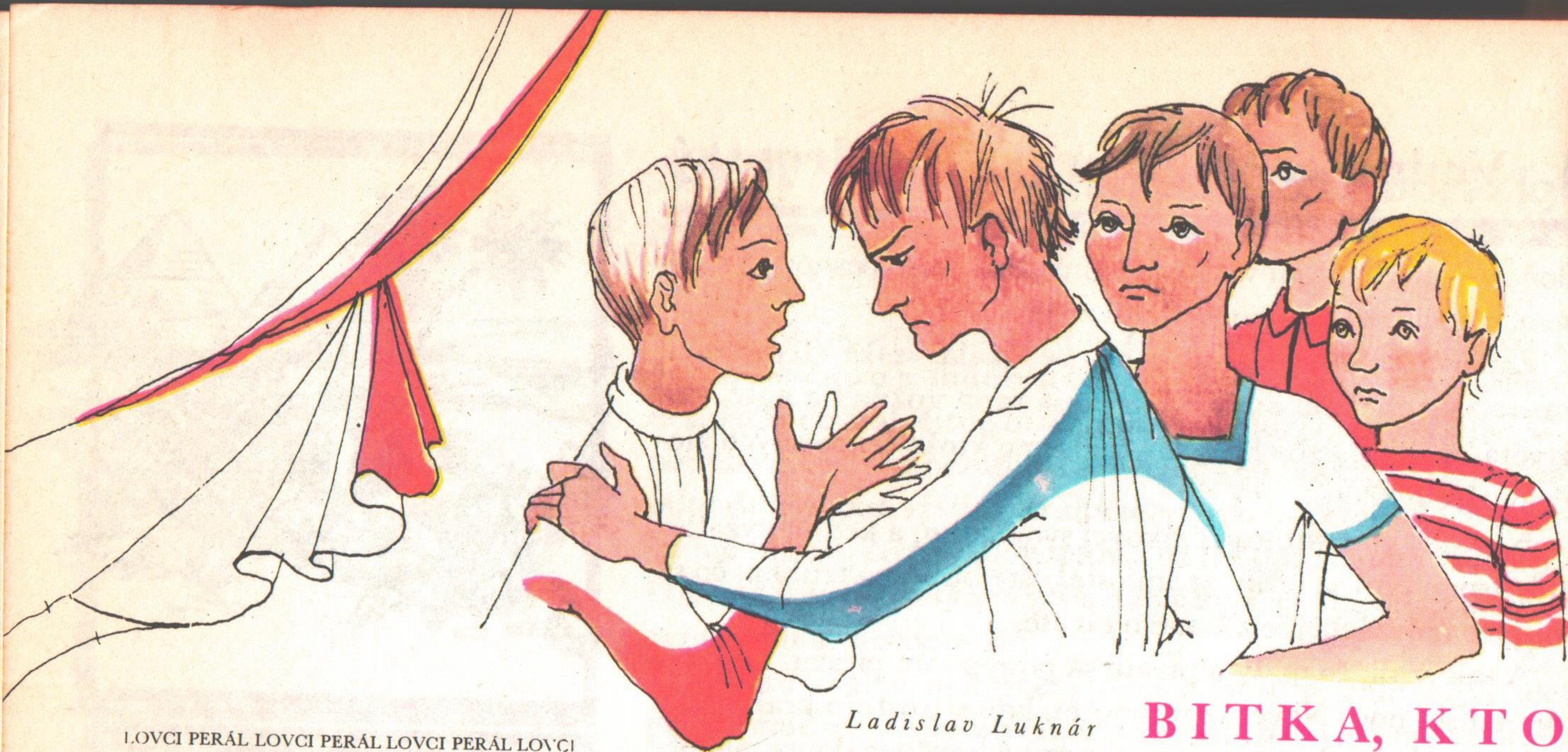
Zajková počúva, až sa jej dych zatajuje. Neďaleko pyramíd vidí trčať zo zeme ozrutnú ľudskú hlavu, väčšiu ako dom.

„Povedz, Zajko, čo je to tu za zázrak. Prechodí ma strach, keď len hodím okom na tú hrozitánsku osobu.“

„Nič sa ty neľakaj, tá hlava je kamenná a stojí tu už tisíce rokov. Aj to ti poviem, ako skamenela. Najmocnejší zajačí kráľ mal márnotrútnu ženu, ktorej nebolo dosť ani veľké kráľovstvo. A tu jej raz prišlo na um, že by si mala zažiadať ľudskú tvár. Bolo strachu, bolo kriku v kráľovskom paláci, lebo všetci vedeli, že to bude záhuba pre celé zajačie pokolenie. Vedela to i kráľovná, no aj tak sa potajme dohovorela s čarodejníkom, aby jej premenil tvár na ľudskú. A hneď v nasledujúce ráno prišla na zajačiu krajinu záhuba. Všetky zajace zakrpateli, a tak kráľovnú zakliali, aby skamenela. Nuž odvtedy tu sedí a bude sedieť dotiaľ, kým len zajace nenadobudnú moc nad celým svetom.“

POKRAČOVANIE

LOVCI PERÁL LOVCI PERÁL LOVCI PERÁL LOVCI

MOCNÁ ZELINA

Kde bolo, tam bolo, bolo to v Poproči. Dievky a mládenci chodili na priadky. Keď voľaktorej spadlo vreteno, jej milý sa zohol a zodvihol ho.

Jedna dievka nemala milého a veľmi ju to mrzelo. Keby bol čo i sám čert z pekla, aj tomu by som sa potešila, povedala si raz.

Na druhý večer prišiel na priadky neznámy pekný mládenec a hneď si k nej prisadol. A keď jej spadlo vreteno, zodvihol ho. No ako sa zohol, dievka zočila, že mládenec má namiesto nôh kopytá. Premkol ju strach, vyšmykla sa z izby a bežala k jednej múdrej žene, čo sa vo všetkom vyznala. Porozprávala jej, akého má nápadníka a že by sa ho chcela zbaviť.

Múdra žena vraví:

„Poradím ti, čo viem, dievka moja: Keď mládenec príde zajtra k tebe, povedz mu, že ideš do poľa a aby šiel aj on. Tam sa opýtaj, či nevie, ktorá zelina je mocná, z tej si potajomky odtrhni, doma potom uvar a tým odvarom umy všetky dvere, kľučky a prahy na dome.“

Dievka sa za radu pekne poďakovala a na druhý deň sa vybrala aj

Ladislav Luknár

BITKA, KTORÁ SA NEKONALA Scénka

OSOBY: JOŽO, VLADO, MIŠO, FERÓ, JANO
10-roční spolužiaci.

SCÉNA: tichá ulica malého mesta.

(*Mišo, Jožo a Vlado debatujú a horlivo sa o čomsi navzájom presviedčajú.*)

Jožo Ja som za to, aby dostal príučku . . .

Mišo (*mu skočí do reči*). Samo. Už len za dnešok. Nik nemal z počtov úlohu, iba on . . .

Vlado A okrem toho je to horenos.

Mišo Ani sa nepamätám, kedy sa s nami naposledy hral.

Vlado Len trčí doma a biffuje sa.

Jožo Stavím sa, chalani, že máva na obed poučky a na večeru chlípe vybrané slová.

Jožo Načo dlhé reči. Zmangľujeme ho!

Vlado Bude krotký ani dňové šteňa.

Fero (*sa náhle zjaví na bicykli, zoskočí a odloží bicykel*). Nad čím špekulujete?

Vlado Nad tým, že niekoho zvalcujeme.

Fero A to . . . ?

Jožo Našu hviezdu.

Fero Akú? S nami predsa baby nechodia.

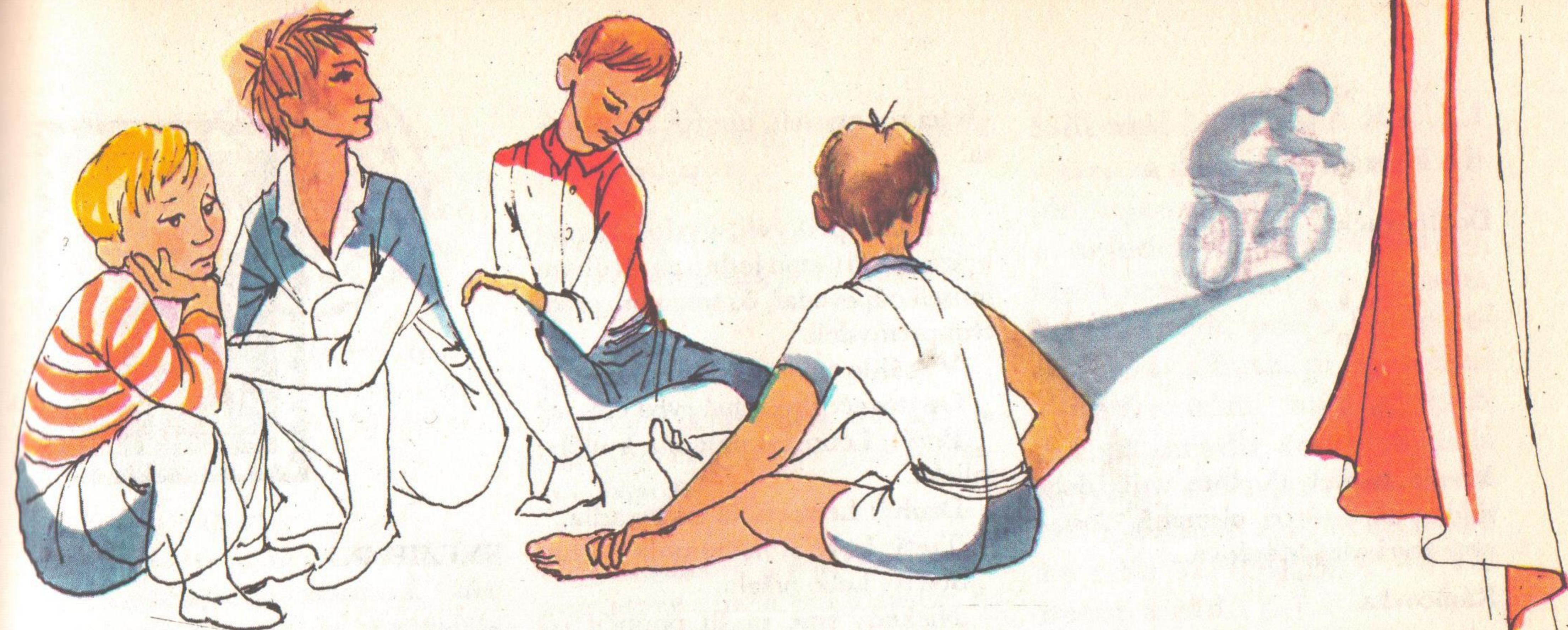
Vlado Teda hvezdoňa. Jana!

Fero Jana Vřbu? A za čo?

Jožo Ešte sa pýtaj!

Vlado Sám si dnes povedal, že nám podkúril.

Fero To áno... Nuž ale takto, traja na jedného?

LOVCI PERÁL LOVCI PERÁL LOVCI PERÁL LOVCI

Jožo Keď neuzná, že je somár, prihráme si ho.

Mišo (*pozrie doľava*). Ide!
(*Všetci pozrú tým smerom.*)

Jano (*pribehne a chce pokračovať v behu, no spolužiaci mu zastúpia cestu*).

Jožo Kdeže, kde, ty ozdoba triedy?

Jano Pustte ma, veľmi sa ponáhľam . . .
(*Jožo, Mišo a Vlado mu však nedovolia pokračovať v ceste.*)

Jano (*je už netrpezlivý*). Nebláznite, ja musím...!

Vlado A kde?

Jano (*temer so slzami v očiach*). Mamke je už od rána zle . . . Otec je na montáži... a doma je len trojročná sestra...
(*Chlapci sa nezmôžu na jediné slovo, Jano chce bežať ďalej, ale vtom sa ozve Fero.*)

Fero Počkaj! (*Dvíha bicykel a podáva ho Janovi*). Vezmi, aby si sa skorej obrátil . . . Ja ťa tu počkám.

Jano (*sadá na bicykel*). Dakujem ti . . . ! (*Odchádza.*)

Jožo (*sa pokúša žartovným tónom prerušiť trápne ticho*). A je po bitke . . . !

Vlado V Tatré dávajú dobrý film.

Mišo Príma. Ide sa . . . !

Fero Počkajte, kým sa mi vráti s bicyklom . . . !
(*Chlapci si mlčky posadajú na chodník. Svetlo hasne.*)

s mládencom do poľa. Idú oni, a tu dievka povie:

„Každá zelina je vraj na dačo dobrá, jedna na rany, druhá na kašeľ, tretia na lámku. Ale je vraj ešte jedna zelina, volá sa mocná. Ktovie, či je to naozaj pravda.“

„Naozaj,“ vraví mládenec. „Pozri, toto je ona,“ ukázal na jednu bylku. „Aj toto, aj toto.“ A dievka, kedykoľvek ukázal, šklb ukradomky vrchovček z tej zeliny! Doma zelinu uvarila a odvarom poumývala všetky dvere, kľučky aj prahy.

Keď potom večer chcel mládenec vojsť za ňou do komôrky, mocná zelina ho ani k prahu nepustila. Vtedy pochopil, že sa dal oklamať, a zaspieval si:

*Samozrad, samozrad,
sám sa šuhaj zradil.*

*Keby bol povedal o dákej burine,
ale on povedal o mocnej zeline!*

To zaspieval a odišiel. Tak sa dievka oslobodila od nebezpečného nápadníka.

Ak by ste aj vy chceli hľadať tú mocnú zelinu, spoznáte ju podľa toho, že ešte i teraz rastie bez vrchovčeka.

Objavil Imrich Drábik, Poproč
(Úprava M. Ď.)

OPONA

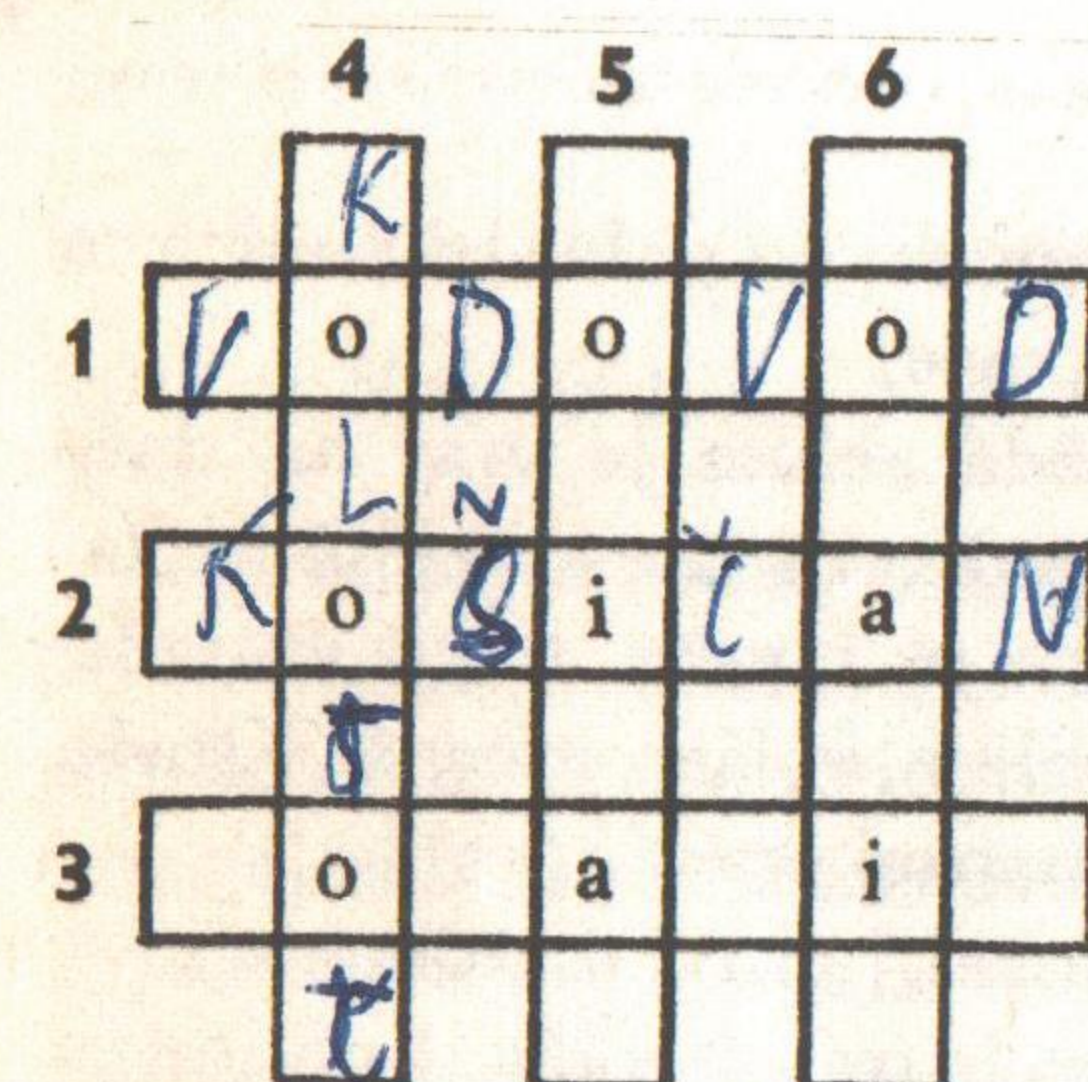
LUSKÁČIK doktora Ireneja

Doplňovačka

. . . a k a
. . . a n a
. . . a t a
. . . a v a

Miesto bodiek doplňte v každom riadku tie isté tri písmená, dostanete štyri rozličné slová.

Rámcovka

1. privádza nám vodu do bytu
2. obyvateľ Košíc
3. hlas z dialky
4. deti sa na ňom rady vozia
5. mestečko, kde sa dobýva soľ
6. práca s motykou

Hádanka od Janka:

Mám presne toľko bratov ako sestier, ale každá moja sestra má trikrát toľko bratov ako sestier. Uhádnite, koľko mám súrodencov.

AKO SME SA HRÁVALI

Vyvolili sme si opytovača. Opytovač stál a my ostatní sme si posadali. Každý, kto sedel, musel si vymyslieť nejakú odpoveď, ktorá by sa začínala slovom *l e b o*. Keď si už

všetci rozmysleli, opytovač sa spýtal:

„Či už?“

Ak sme prikývli, vyslovil svoju otázku a my sme jedno za druhým museli odpovedať, čo sme si už predtým premysleli.

Vypálilo to napríklad takto:

Opytovač: Prečo má ryba chvost?

Prvý: Lebo sa najedla kyslého mlieka.

Druhý: Lebo chodí do divadla.

Tretí: Lebo si nespravila úlohu.

Štvrtý: Lebo pršalo.

Niekedy sme sa šli popučiť od smiechu.

Za ďalšieho opytovača sme si vybrali toho, ktorého odpoveď bola najsmiešnejšia.

Slniečko 1938

BRÚSIME SI JAZYK

Ujo Jazyčník

Pán učiteľ Kolesár (ten matematik) silou-mocou chce, aby som si obľúbil čísla. Keď pobadal, že rád spievam, začal prebúdzat moju zadriemanú matematickú žilku pomocou pesničiek.

„Nože, Jožko,“ vraví mi nedávno, „spíš mi tie pesničky, v ktorých nájdeš čísla . . . , či vlastne číslovky!“

A tak si ja, Jožko Gazdík, žiak piatej triedy, teraz ustavične pospevujem, hľadám pesničky s číslovkami:

Sedemdesiat sukieň mala . . .

Štyri kozy, piaty cap . . .

Pásol Jano tri voly . . .

Pomôžte mi, slnečníci a slnečnice?

SNEŽIENKA

*Snežienka si v kríčku spala,
spala sladký sen,
až kým sa jej neprisnilo,
že je teplý deň,
že nefúka chladný vietor,
že neštípe mráz,
že dievčatá s košíčkami
prišli po ňu zas.*

Idka Bartková, Vranov n/T.

Zuzanka ide s mamkou po ceste,
oproti nim kráča páv.

„Pozri, mamička, sliepka kvitne!“

Na javisku sa pri šermovaní zlomil
hercovi meč. Herec zašepkal rýchle do
zákulisia:

„Meč! Meč!“

Nato o chvíľu zaznelo:

„Méééé! Méééé! Méééé!“

Spytuje sa učiteľ:

„Keď vidíte vrabca, ako nesie slamku v zobáku, čo myslíte, kde letí?“

„Prosím, letí sa napiť limonády.“

Hovoril môj brat:

„Som veľmi rád, že som sa nenarodil v Španielsku.“

„Prečo?“ spytujem sa.

„Lebo neviem ani slova po španielsky.“

Ujo poštár nám doručil kôpku obzvlášť milých listov: sú od našich nevidiacich slnečkárov z Levoče. Uverejňujeme niekoľko úryvkov:

Milé Slniečko,

počúvala som dosiaľ všetky tvoje čísla, lebo sama si ta prečítať nemôžem. Chcela by som, aby si vychádzalo vždy také pekné a zaujímavé.

Milý Jožko Mrkvička,

Tvoje Slniečko sa mi veľmi páči. Čítam vám ho súdružka vychovávateľka. Veľmu sa mi páčia Tvoje príbehy aj rozprávka o Smelom Zajkovi v Afrike.

Milé Slniečko,

veľmi rada počúvam Tvoje rozprávky, básničky a žarty. Najväčšmi sa mi páčia:

O škaredej princeznej, O zlatom vajičku a o Smelom Zajkovi.

Milý Jožko,

chcela by som vedieť, prečo máš v listoch toľko chýb.

Milé Slniečko,

neprestajne sa vyptujem, kedy už zasa prídeš, lebo rada počúvam Tvoje rozprávky a básničky.

Slniečko ďakuje a srdečne pozdravuje verné slnečnice z Levoče: R. Lovašovú, G. Ondrejkovú, A. Tokárovú, M. Dančovou, M. Gavalinkovú, A. Škandikovou, E. Harnanovskú, K. Bajdíkovú a A. Haákovú.

Milí naši čitatelia, viete, že sa medzi Vami nájde nejedna Majka Strihajka a nejednen Lajko Strihajko, ktorí keď vylúšia hádanku, šmyk, šmyk, pošlú ju do redakcie aj s kúskom Slniečka? Poradte nám, milí naši, či máme zaradiť do zlosovania aj týchto strihajkov. Sú to vôbec slnečnice a slnečníci, keď kynožia SLNIEČKO? Na Váš názor a radu čaká

redakcia Slniečka

*Moje mylé slnečnice a levoče . . .
nevedel som, ~~že je v levoči~~ že je v levoči,
také veľké a krásne slnečisko, ale teraz
viem a som RÁT. A ešte vám rozpo-
viem o snehuljáčoch: Urobil som dvoch
snehuljáčov a jednu snehuljačku a jedného sne-
huljáčkeho špa psa, ale mal náš Dunaj
kamarda. Dujan sa radoval a nosyl mu kosi a kosi.
Samu kamarda rostopil tak ho dva dni kladal.
A ja som mu sľúbil, že mu nadruhé vy-
spravím dvoch spora a tak bol rád.
Tvoje, moje levočké kamradky vás ~~veľmi~~ veľmi
Jožko Mrkvička Spáč.*

/ Úradníci
a komisár Megreš /

Píše Krista Bendová, kreslí Ondrej Žimka

Boli raz dvaja úradníci. Sedeli v jednej kancelárii, nosili rovnaké kabáty aj klobúky aj rámy na okuliariach. Spolu chodili aj na obed do reštaurácie. Jedného dňa sa vrátili po obedňajšej prestávke do úradu, a tu prvý vraví prísne druhému: „Pane, ako

sa opovažujete vstúpiť sem bez zaklopania?!“ Druhý na to: „Ja som tu doma, ale vy už aj zmiznite!“ A prvý: „Ha! Istotne ste zavraždili môjho kamaráta!“ A druhý: „Hu! Vy ste vrah môjho priateľa!“ Takto ešte chvíľu vykrikovali a nakoniec išli oba-

ja na políciu oznámiť, že sa stal kancelársky zločin. Policajný komisár Megreš ich vypočul, vstal spoza stola a požiadal ich, aby si vymenili okuliare. Úradníci poslúchli a v tej chvíli si padli do náručia. Pochopili, že si pri obede omylom premenili okuliare a akože potom mohli vidieť, keď jeden

z nich bol krátkozraký a druhý ďalekozraký? ● „Ale ako ste na to prišli?“ spýtali sa nakoniec komisára Megreša. Ten sa usmial: „Páni, hneď mi bolo podozrivé, prečo obaja rozprávate nie mne, ale vešiaku v kúte.“

Slniečko

MESAČNÍK PRE DETI

vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež, kolektívny člen Matice slovenskej. Adresa redakcie: Bratislava, Nám. SNP 11, tel. 582-41-49. Šéfredaktorka Mária Ďuričková-Masaryková, zástupca šéfredaktorky Ján Turan, redaktorka Hana Suchá. Výtvarný redaktor Miroslav Cipár, grafická úprava Ľubomír Krátky. Tlačia Polygrafické závody, n. p. závod 1, Bratislava, Dukelská 4/c. Rozširuje PNS, informácie o predplatnom podáva a objednávky prijíma každá pošta i doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS Ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.